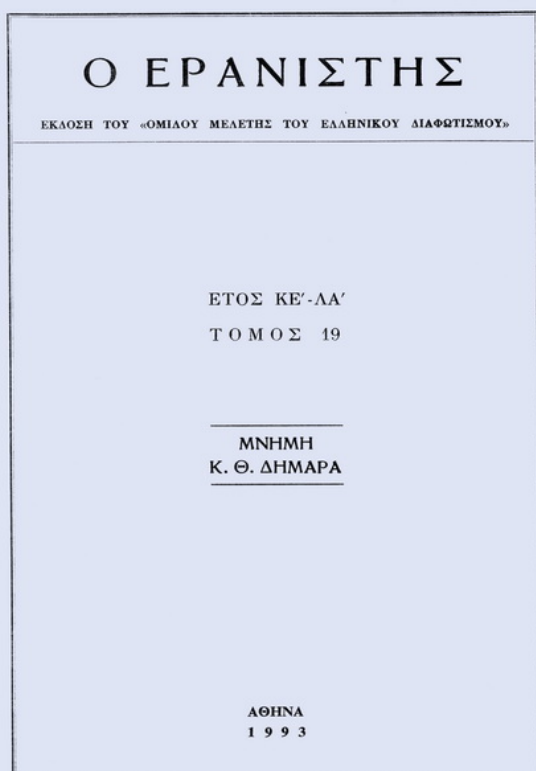

The Gleaner

Vol 19 (1993)

In Memoriam of C. Th. Dimaras

Αρχειακές έρευνες για τον Ανδρέα Λασκαράτο.
Τα τέσσερα τελευταία τεύχη του “Λύχνου” (1894,
1896)

Γιώργος Γ. Αλισανδράτος

doi: [10.12681/er.272](https://doi.org/10.12681/er.272)

To cite this article:

Αλισανδράτος Γ. Γ. (1993). Αρχειακές έρευνες για τον Ανδρέα Λασκαράτο. Τα τέσσερα τελευταία τεύχη του “Λύχνου” (1894, 1896). *The Gleaner*, 19, 297–323. <https://doi.org/10.12681/er.272>

ΑΡΧΕΙΑΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΔΡΕΑ ΛΑΣΚΑΡΑΤΟ

Τὰ τέσσερα τελευταῖα τεύχη τοῦ "Λύχνου" (1894, 1896)*

Η ΓΝΩΣΤΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ τοῦ Ἀνδρέα Λασκαράτου *Ὁ Λύχνος* ἐκδόθηκε σὲ τρεῖς περιόδους: στὴν πρώτη περίοδο ἀνήκουν οἱ ἀριθμοὶ 1-43 (1859-1863), στὴ δεύτερη οἱ ἀριθμοὶ 44-49 καὶ τὸ Παράρτημα τοῦ ἀριθ. 49 (1868), καὶ στὴν τρίτη οἱ ἀριθμοὶ 48-51, μὲ λαθεμένη ἀρίθμηση ἀντὶ 50-53 (1894 καὶ 1896). Ἀπὸ τοὺς τέσσερις τελευταίους ἀριθμοὺς ὁ Ἀλέκος Παπαγεωργίου βρῆκε μόνο τοὺς δύο, τὸν δεύτερο καὶ τὸν τρίτο (49, γρ. 51, καὶ 50, γρ. 52) καὶ τοὺς ἐπανεξέδωσε —ἀλλὰ πάλι μὲ λαθεμένη ἀρίθμηση!— στὰ *Ἀπαντα*, τόμ. Γ', σ. 438-442, καὶ μὲ τὶς ἀντίστοιχες σημειώσεις τοὺς στὴ σ. 563.¹

Σὲ μιὰ ἐπίσκεψή μου στὸ σπίτι τοῦ Λασκαράτου στὸ Ἀργοστόλι τῆς Κεφαλονιάς τὸ καλοκαίρι τοῦ 1937,² ὁ Γερασιμάκης Ἀνδρέας Λασκαράτος, γιὸς τοῦ ποιητῆ († 1952), μοῦ ἔδωσε μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ τέσσερα αὐτὰ τελευταῖα τεύχη τοῦ *Λύχνου*. Παρ' ὅλον ὅτι τὰ δύο ἀπὸ αὐτά, καθὼς εἴπαμε, ἔχουν ἐπανεκδοθεῖ ἀπὸ τὸν Παπαγεωργίου, ἀναδημοσιεύω ἔδω καὶ τὰ τέσσερα τεύχη, γιὰ νὰ ἔχουμε ὁλοκληρωμένη τὴν τελευταία αὐτὴ περίοδο τοῦ *Λύχνου*, μὲ ἀποκατεστημένη τὴν ἀρίθμηση καὶ μὲ εὐρύτερη ἀναφορὰ σὲ πρόσωπα καὶ πράγματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Καὶ τὰ τέσσερα αὐτὰ τεύχη εἶναι τετρασέλιδα, σὲ σχῆμα 8ο μικρό, καὶ ἔχουν τίτλο *Ὁ Λύχνος* καὶ ὑπότιτλο *ἐφημερίδα οἰκογενειακὴ καὶ οὐσιωδῶς ἀνταναρχικὴ* (γιὰ τὸ «ἀνταναρχικὴ» θὰ γίνει λόγος παρακάτω). Στὸ τέλος κάθε τεύχους ἀναγράφεται ὡς ὑπεύθυνος συντάκτης ὁ Ἀνδρέας Λασκα-

* Ἡ μελέτη αὐτὴ ἀποτελεῖ μέρος ἀπὸ εὐρύτερη ἀρχεὶακὴ ἔρευνα γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ἀνδρέα Λασκαράτου (1811-1901).

1. Τὸ λάθος τῆς ἀρίθμησης ἐπαναλαμβάνεται στὴ βιβλιογραφία τοῦ *Λύχνου*, αὐτόθι, σ. 579, διορθώνεται ὅμως στὰ «Περιεχόμενα», αὐτόθι, σ. 620. — *Ἀπαντα* = *Ἀπαντα Ἀνδρέα Λασκαράτου*. Εἰσαγωγή-Κριτικὴ ἀνθολογία-Γλωσσάριο-Βιβλιογραφία Ἀλέκου Παπαγεωργίου, τόμοι Α'-Γ', Ἐκδόσεις «Ἀτλας», Ἀθήνα 1959.

2. Γιὰ τὴν ἐπίσκεψή μου ἐκείνη καὶ τὸ Ἀρχεῖο τοῦ Ἀνδρέα Λασκαράτου βλ. Γιώργου Γ. Ἀλυσανδράτου, «Λασκαράτος καὶ Ἀβλιχος», ἐφημ. *Καθημερινή*, 19 Σεπτεμβρίου 1946, σ. 2.

ράτος, και στο πρώτο αναγράφεται και «Τυπογραφεῖον “Ο Λέων”». Ἐπίσης σὲ κάθε τεύχος μετὰ τὸν τίτλο ἀναγράφεται ἡ χρονολογία καὶ ὁ αὐξὼν ἀριθμὸς. Ἔτσι ἔχουμε τὴν ἀκόλουθη σειρὰ:

Κεφαλληνία 20 Φεβρουαρίου 1894. Ἀριθ. 48

Κεφαλληνία 28 Φεβρουαρίου 1894. Ἀριθ. 49

Κεφαλληνία 7 Μαρτίου 1894. Ἀριθ. 50

Κεφαλληνία 5 Ἰανουαρίου 1896. Ἀριθ. 51.

Ἀλλὰ τὸ «5 Ἰανουαρίου» στὸ τελευταῖο τεύχος εἶναι διαγραμμένο μὲ χοντρό μολύβι, μπλὲ (θὰ δοῦμε παρακάτω γιατί). Καὶ τὸ μὲν «Κεφαλληνία», μὲ ἓνα λάμδα, εἶναι κατὰ τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ Λασκαράτου· ἀλλὰ ἡ ἀρίθμηση τῶν τευχῶν εἶναι λαθεμένη, γιατί ὁ παλαιὸς *Λύχνος*, τὸν ὁποῖο προφανῶς συνεχίζει ἡ νέα σειρά, τελεῖωνε, καθὼς εἴπαμε, μὲ τὸν ἀριθ. 49, 1 Ἰουλίου 1868 ἔ.ν., καὶ τὸ Παράρτημα τοῦ ἀριθ. 49, 7 Ἰουλίου 1868 ἔ.ν. Ὡστε ἡ σωστὴ ἀρίθμηση τῶν νέων τευχῶν εἶναι 50, 51, 52, 53. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὴ σελιδαρίθμηση, ἡ ὁποία, ἐνῶ συνεχίζει τὴ σελιδαρίθμηση τοῦ παλαιοῦ *Λύχνου*, εἶναι ἐπίσης λαθεμένη: ἐνῶ δηλ. τὸ Παράρτημα τοῦ ἀριθ. 49 τελειώνει στὴ σ. 396, τὸ νέο τεύχος ἀριθ. 48 (γρ. 50) ἀρχίζει μὲ τὸν ἀριθ. 377 καὶ μάλιστα σὲ ἀριστερὴ σελίδα (δηλ. δὲν ὑπολογίζεται ἡ σελίδα τίτλου· κατόπιν 378 δεξιὰ καὶ 379 ἀριστερά)! Τὸ διπλὸ αὐτὸ λάθος συνεχίζεται καὶ στὰ ἐπόμενα τρία τεύχη καὶ ἔτσι ἡ σελιδαρίθμηση τελειώνει στὸν ἀριθ. 388!, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ τελειώνει στὸν ἀριθ. 412. Αὐτὰ ὡς πρὸς τὴν περιγραφὴ τῶν τεσσάρων αὐτῶν τευχῶν.

Ἀλλὰ ποίος ἦταν ὁ λόγος ποὺ ἐκδόθηκαν αὐτὰ τὰ ὀργίλα τεύχη τοῦ *Λύχνου*, ποὺ ἐπισφράγισαν καὶ τοὺς ἀτελείωτους δημοσιογραφικοὺς ἀγῶνες ἢ μᾶλλον ἔριδες τοῦ Λασκαράτου; Γιὰ τὰ τρία πρῶτα ὁ λόγος ἦταν ἡ ἐφημερίδα *Ἐγερσις* τοῦ Ἀργοστολίου (1893-1895)· γιὰ τὸ τελευταῖο ἦταν τὰ ὅσα ἔγραψε ὁ θεολόγος Ἀπόστολος Μακράκης γιὰ τὸν Κεφαλονίτη μητροπολίτη Ἀθηνῶν Γερμανὸ Καλλιγὰ εὐθὺς μετὰ τὸ θάνατό του.

α) Σύγκρουση μὲ τὴν *Ἐγερση* Ἀργοστολίου (1894)

Ἡ ἱστορία μὲ τὰ τρία πρῶτα τεύχη ἔχει ὡς ἐξῆς: Ἀπὸ τῆς 29 Μαΐου 1893 ὡς τῆς 20 Μαΐου 1895 ἔβγαине στὸ Ἀργοστόλι ἡ ἐφημερίδα *Ἐγερσις* (ἀριθ. 1-104). Ἦταν ἐβδομαδιαία, σοβαρή, δημοκρατικὴ, μὲ σοσιαλιστικὲς τάσεις, καὶ γενικὰ πολὺ ἀξιοπρόσεχτη. Ἔως τὸν ἀριθ. 52, 21 Μαΐου 1894 (εἶναι ἡ περίοδος ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ) ὡς ὑπεύθυνος συντάκτης ἀναγράφεται ὁ λόγιος Παναγιώτης Πανῆς, παλαιὸς ριζοσπάστης, φίλος τοῦ Λασκαράτου καὶ συνεργάτης του κάποτε στὰ πρῶτα τεύχη τοῦ *Λύ-*

χνου.³ Στὴ σύνταξη ὅμως συμμετεῖχε τότε καὶ ὁ Θρασύβουλος Μομφερράτος, γιὸς τοῦ Ἀνδρέα, ἀδελφοῦ τοῦ περίφημου ἡγέτη τοῦ Ριζοσπαστισμοῦ Ἰωσήφ Μομφερράτου (1816-1888).⁴ Στὴν ἀρχὴ ὁ Λασκαράτος εἶχε ἀγαθὲς σχέσεις μὲ τὴν Ἑγερση· τὸ 1893 μάλιστα ἐδημοσίευσε καὶ δύο γράμματα σ' αὐτήν: ἓνα στὸν ἀριθ. 8, 17 Ἰουλίου 1893, σ. 3, «Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τῆς Ἑγέρσεως», καὶ ἓνα ἄλλο στὸν ἀριθ. 19, 2 Ὀκτωβρίου 1893, σ. 3, «Φίλιτατοι Λουκεράδες».⁵

Ἀλλὰ ἡ Ἑγερσις, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἐδημοσίευσε εἰδήσεις καὶ σχόλια γιὰ τοὺς ἀναρχικοὺς τῆς Εὐρώπης καὶ τοὺς σοσιαλιστὲς τῆς Ἑλλάδας (Πλάτων Δρακούλης, Σταῦρος Καλλέργης κ.λ.).⁶ Αὐτὸ ἀνησύχησε τὸ συντηρητικὸ Λασκαράτο, ὁ ὁποῖος, χαρακτηρίζοντας τοὺς δημοκρατικοὺς συντάκτες τῆς Ἑγέρσεως ὡς ἀναρχικοὺς,⁷ ἐβγάλε πάλι τὸ *Λύχνιο* του γιὰ νὰ τοὺς ἀντιμετωπίσει! Ἀφορμὴ στὴν ἐπανεκδόση ἔδωσε ὁ θάνατος τοῦ νομάρχου Ἀττικῆς Γεράσιμου Π. Δρακόπουλου (ἀπὸ τὴν Κεφαλονιά)⁸ στὴς

3. Γιὰ τὸν Παναγιώτη Πανὰ βλ. Ἑρασμίας-Λουῖζας Σταυροπούλου, *Παναγιώτης Πανὰς (1832-1896)*, ἓνας ριζοσπάστης ρομαντικός, διδακτορική διατριβή, Ἐπιχειρήματα, Ἀθήνα 1987.

4. Ἀπὸ τὸν ἀριθ. 53, 28 Μαΐου 1894 κ.ε., ὁ τίτλος τῆς ἐφημερίδας ἔγινε «Ἑγερσις, ὄργανον τοῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ Δημοκρατικοῦ Κέντρου», καὶ ἀντὶ τοῦ «Συντάκτης Π. Πανὰς» τὴν γράφεται «Γραφεῖον Διευθύνσεως παρὰ Θ. Α. Μομφερράτω».

5. Τὸ πρῶτο γράμμα τελειώνει μὲ τὰ ἐξῆς: «Ἐκεῖνο ποὺ μᾶς χρειάζεται σήμερα εἶναι ὁ χωριμὸς τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὴν Πολιτεία. Θὰ γένῃ βέβαια μιὰ μέρα, ἀλλὰ θ' ἀργήσῃ· καί, ἔως ὅτου ἀργῇ, ἡ κοινωνία μας πάσχει καὶ θὰ πάσχη». Τὸ δεύτερο δὲν ἔχει ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέρον. *Λουκεράδες* εἶναι οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ *Λουκεράτα*, τὰ κοντὰ στὸ Ληξοῦρι.

6. Γιὰ τὴν περίοδο ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ ἔχω ἀποδελτιώσει τὰ ἐξῆς: «Οἱ ἐν Βερολίνῳ ἀναρχικοί», ἀριθ. 7, 10 Ἰουλίου 1893, σ. 3. «Νέα βιβλία», γιὰ τὸ *Ἐργεῖριδιον τοῦ ἐργάτου* τοῦ Πλάτωνος Δρακούλη, τὸ ὁποῖο καὶ ἐπαινεῖ, ἀριθ. 14, 28 Αὐγούστου 1893, σ. 4. «Σοσιαλιστικὸν ἐπείσοδιον» [μὲ τὸ Σταῦρο Καλλέργη στὴ Βουλὴ], ἀριθ. 29, 11 Δεκεμ. 1893, σ. 3. «Καταδίκη σοσιαλιστοῦ» [τοῦ Σταύρου Καλλέργη], ἀριθ. 30, 18 Δεκεμβρ. 1893, σ. 3. [Ἀναρχικοὶ Σικελίας], ἀριθ. 35, 22 Ἰανουαρ. 1894, σ. 3. «Νέα ἀναρχικὴ ἀπόπειρα» [στὸ Παρίσι], ἀριθ. 38, 12 Φεβρουαρ. 1894, σ. 3. Γιὰ τοὺς σοσιαλιστὲς Πλάτωνα Δρακούλη καὶ Σταῦρο Καλλέργη βλ. Γιάννη Κορδάτου, *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐργατικοῦ Κινήματος*, Β' ἐκδόση ξαναδουλεμένη καὶ συμπληρωμένη, ἐκδότης Πέτρος Δ. Καραβάκος, Ἀθήνα 1956, σ. 57-74, 93-97. Μιχάλη Δημητρίου, *Τὸ Ἑλληνικὸ Σοσιαλιστικὸ Κίνημα, τόμ. Α'*, Ἀπὸ τοῦς οὐτοπιστὰς στοὺς μαρξιστὰς, Πιλέθρον, Ἀθήνα 1985, σ. 113-171.

7. Ἐκεῖνον τὸν καιρὸ εἶχαν ἐμφανισθεῖ ἀναρχικοὶ καὶ στὴν Ἑλλάδα: στὴν Πάτρα καὶ τὸν Πύργο· βλ. Γιάννη Κορδάτου, *ὁ.π.*, σ. 75-92. Μιχάλη Δημητρίου, *ὁ.π.*, σ. 83-111, 173-243.

8. Βιογραφία τοῦ Γερ. Π. Δρακόπουλου βλ. στοῦ Ἡλία Α. Τσιτσέλη, *Κεφαλ-*

13 Ιανουαρίου 1894. Τὸ Ἄστυ καὶ ἄλλες ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες ἔγραψαν νεκρολογίες καὶ ἐγκωμιαστικὰ ἄρθρα γι' αὐτόν, ἐνῶ ἡ Ἑγερσις, προφανῶς ἀπὸ κομματικὴ ἀντίθεση, δὲν ἔγραψε τίποτε. Ἡ σιωπὴ αὐτὴ ἦταν ἀρκετὴ γιὰ νὰ ἐξεγερθεῖ ὁ Λασκαράτος, ποὺ ἐκτιμοῦσε πολὺ τὸ Γεράσιμο Π. Δρακόπουλο. Μὲ ἓνα γράμμα τοῦ στὸ Ἄστυ τῆς 3 Φεβρουαρίου 1894 ἐπιτίθεται μὲ βίαιο τρόπο στὴν Ἑγερσιν γιὰ τὴ σιωπὴ της αὐτῆς. Ἡ Ἑγερσις, λέει, δὲν ἔγραψε τίποτε γιὰ τὸν Δρακόπουλο, ποὺ γιὰ τὸ θάνατό του λυπήθηκε ὅλο τὸ ἔθνος. Μὰ νὰ μὴ νομίζει ὁ κόσμος ὅτι ἡ Ἑγερσις ἀντιπροσωπεύει τὴ γνώμη τῆς Κεφαλониᾶς, γιὰτὶ στὴν πραγματικότητά εἶναι ὄργανο τοῦ δημάρχου Ἀργοστολίου, κομματικοῦ φίλου τοῦ Θ. Δεληγιάννη.⁹ Ἀλλὰ συμβαίνει καὶ τοῦτο: «Οἱ ἴδιοι συντάχτες καὶ ἰδιοχτῆτες τῆς ἐφημερίδος τοῦ Ἑγέρσεως λέγονται προσβεβλημένοι, ἂν κανεῖς τοὺς εἰπῇ ὅτι ὑπηρετοῦν τὸ κόμμα ἐκεῖνο! Ὅποια ὄθεν ἡ φαυλότης τῆς ομάδος ἐκείνης, ὅπου δὲν συμπαθεῖ μὲ τὰ προτερήματα τοῦ Γερασίμου Δρακοπούλου».¹⁰

Ἡ Ἑγερσις στὸ φύλλο της ἀριθ. 38, 12 Φεβρουαρίου 1894, σ. 2-3, ἀπάντησε στὸ γράμμα ἐκεῖνο τοῦ Λασκαράτου μὲ ἓνα μεγάλο ἀνυπόγραφο ἄρθρο, ποὺ ἐπιγράφεται «Ἀπάντησις εἰς ἀγενῆ ἐπίθεσιν» καὶ ἀποτελεῖ πραγματικὸ λιβέλο ἐναντίον τοῦ ποιητῆ. Οἱ «Ἑγέρτες» ἀρχίζουν μὲ τὰ ἐξῆς: «Ἐν τῷ Ἄστει τῆς 3ης τρέχ(οντος) ἐδημοσιεύθη ὑβριστικωτάτη καὶ ἡμῶν ἐπιστολή, ἐν τῇ ὅποια ἡ μοχθηρία ἀμιλλᾶται πρὸς τὴν χυδαιότητα». Παρακάτω ὑβρίζουν τὸ Λασκαράτο μὲ τὸν πιὸ βάνασσο τρόπο: γράφουν ὅτι εἶναι ἀκαταλόγιστος, ὅτι «πάσχει ὑπὸ τῆς μονομανίας τῶν δημοσιεύσεων», ὅτι ἡ διανοητικὴ του κατάσταση τώρα πιά τοῦ ἐπιτρέπει (νὰ λέγῃ καὶ δημοσιεύῃ ὅ,τι ἂν βούλεται ἀνευθύνως), ὅτι εἶναι ἀνίκανος νὰ ἐκτιμῇσι τίς ἰδέες του, «ὥς ὑπῆρξεν ἀνίκανος καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Προστασίας νὰ ἐκτιμῇσιν τὸν ἀγῶνα τοῦ ριζοσπαστισμοῦ, τὸν ὅποιον ἐν τοῖς Μυστηρίοις τόσον κακοήθως ἐμυκτήρισεν» κτλ. κτλ. Παρακάτω γράφουν ὅτι αὐτοὶ

ληνιακὰ Σύμμικτα, τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις 1904, σ. 136-138, καὶ τόμ. Β', ἐν Ἀθήναις 1960, σ. 590, 591.

9. Δῆμαρχος Ἀργοστολίου ἦταν τότε (1891-1895) ὁ Παναγῆς Κ. Βινιεράτος. Βλ. Ἡλία Α. Τσιτσέλη, ὅ.π., τόμ. Β', ἐν Ἀθήναις 1960, σ. 590, 591.

10. Βλ. ἐφημ. Τὸ Ἄστυ Ἀθηνῶν, 3 Φεβρουαρίου 1894, σ. 3: «Ἐπιστολὴ τοῦ Λασκαράτου». Καὶ ἕνας ἄλλος Ἀργοστολιώτης μὲ ἐπιστολὴ του στὴν ἀθηναϊκὴ ἐφημ. Ἑλλάς ἐξέφρασε μομφὴ γιὰ τὸ ὅτι ἡ Ἑγερσις δὲν ἐσυμμερίστη τὴν πανελλήνια λύπη γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Γερασίμου Δρακόπουλου καὶ δὲν ἔγραψε τίποτε γι' αὐτόν. Καὶ ἡ Ἑγερσις ἀπάντησε μὲ τὸ ἄρθρο της «Ἀδικος μομφή» (ἀριθ. 37, 5 Φεβρουαρ. 1894, σ. 2-3), τὸ ὅποιο τελειώνει μὲ τὰ ἐξῆς: «Προκειμένου περὶ τοῦ ἀποθανόντος Δρακοπούλου, τὸ πρὸς τοὺς νεκροὺς σέβας ἐπέβαλεν ἡμῖν σιωπὴν. Λυπούμεθα δὲ ὅτι ἡ σιωπὴ μας δὲν ἐξετιμῆθη δεόντως».

(οἱ συντάκτες τῆς Ἑγέρσεως), παλαιοὶ ριζοσπάστες καὶ τώρα δημοκρατικοί, δὲν ἔχουν δάκρυ γιὰ νεκροὺς σὺν τῷ Γεράσιμῳ Δρακόπουλῳ, ποὺ ἦταν ἀστυνομικὸς ὑπάλληλος (γι' αὐτὸ καὶ προστατευόμενος) τῆς Ἀγγλικῆς «Προστασίας» καὶ τώρα «θεράπων τῆς Βασιλείας καὶ γελωτοποιὸς τῆς Αὐλῆς». Καὶ ξαναγυρίζοντας στὸ Λασκαράτο γράφουν τὰ ἐξῆς: «Ἄλλ' εἰς τὸν τόσον ἀγενῶς ἐξυβρίσαντα ἡμᾶς ἐν τῷ Ἄστει ἠναγκάσθημεν, μετὰ μεγάλης ἡμῶν λύπης καὶ παρὰ τὸ σύστημά μας, ν' ἀπαντήσωμεν διὰ γλώσσης δριμείας, διότι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς τοιαύτην μόνον γλῶσσαν, δυστυχῶς, ἐννοεῖ. Πρέπει τὸ ἄλλος τῆς καυτηριάσεως νὰ εἶναι ἰσχυρότατον, ὅπως τὸ αἰσθανθῇ. Τινὲς παρωμοίασαν αὐτὸς πρὸς τὸν Ἰταλὸν Ἀρετίνον,¹¹ ὁ ὁποῖος, κατὰ τι ἐπίγραμμα "πάντας ἐκακολόγησε πλὴν τοῦ Χριστοῦ, δικαιολογούμενος ὅτι δὲν τὸν ἐγνώριζεν". Ἄλλ' οἱ τοιοῦτοι ἠδίκησαν τὸν ἰταλὸν ποιητὴν. Αὐτὸς τουλάχιστον ὕβριζε διὰ τὰ φάγγη· ἐνῶ ὁ συγγραφεὺς τῶν *Μυστηρίων* τὸν ὑπερηκόντισε, μηδενὸς φεισθεὶς καὶ ὕβριζων, μόνον καὶ μόνον, ὅπως κορέσῃ ἀκατανόητον μοχθηρίαν, ἀνθρώπους πολλὰκις, οἱ ὁποῖοι οὐδέποτε τὸν ἐβλάψαν».

Ἐξοργισμένος ὁ Λασκαράτος ἀπὸ τὴν ἀπάντησιν αὐτὴν τῆς Ἑγέρσεως ἐπανεκδίδει τὸ *Λύχνου* του ὡς «ἐφημερίδα οἰκογενειακὴ καὶ οὐσιωδῶς ἀνταναρχικὴ». Αὐτὸ τὸ «ἀνταναρχικὴ» δηλώνεται σθεναρὰ στὸ πρῶτο τεύχος τῆς νέας σειρᾶς, ἀριθ. 48 (γρ. 50), Κεφαλληνία 20 Φεβρουαρίου 1894, ὅπου κάνει καὶ τὶς προγραμματικές του δηλώσεις ἐναντίον τῶν «ἀναρχικῶν»¹² ὡς ἐξῆς:

«Ἡ ἐφημερίδα μου τούτη δὲν θέλει ἔχει συνδρομητάς. Ἀλλὰ κάθε φόρος οἰκογενειάρχης προσκαλεῖται νὰν τὴν ἀγοράζῃ κάθε πού βγαίνει, γιὰ νὰ βοηθήσῃ μὲ τὴ δεκάρα του νὰ ἐλευθερώσωμε τὸν τόπο μας ἀπὸ τὸ φοβερὸ θηρίο τῆς ἀναρχίας, τὸ ὁποῖο φοβερίζει νὰ μᾶς καταστρέψῃ. Θέλει δὲ τὴν παύσουμε τὴν ἐφημερίδα τούτη, μόλις οἱ ἀναρχικοὶ μας παύσουν νὰ ὑπάρχουνε στὴ δημοσιότητα. Σκεφθεῖτε καλᾶ. Δὲν εἶμαι πλούσιος, γιὰ νὰ δημοσιογράφω μὲ ἐξοδὰ μου, καὶ νὰ μοιράζω χάρισμα. Ἄν σεῖς δὲν μὲ

11. Εἶναι ὁ σκανδαλώδης Ἰταλὸς συγγραφεὺς Pietro Aretino (1492-1556).

12. Γράφω ἐδῶ τὸ «ἀναρχικῶν» μέσα σὲ εἰσαγωγικά, γιὰτὶ οἱ συντάκτες τῆς Ἑγέρσεως ἤτανε μόνο δημοκρατικοὶ ἢ ἔστω σοσιαλιστές, ἀλλὰ ὄχι ἀναρχικοί. Ἐπίσης προσθέτω τὰ ἐξῆς: Ὁ Λασκαράτος πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπανέκδοσιν τοῦ *Λύχνου* φαίνεται ὅτι ἀπάντησε καὶ μὲ κάποιο ἄλλο δημοσίευμα σὲ μονόφυλλο. Ὁ Κ. Θ. Δημαρᾶς, «Supplément à la Bibliographie Ionienne», περ. *Δελτίον τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας*, τόμ. Α', Κέρκυρα 1977, σ. 282, ἀριθ. 363, ἀναφέρει μονόφυλλο τοῦ Λασκαράτου μὲ τίτλο Ἑνταπάντησις διὰ τοὺς γραφιάδες τῆς «Ἑγέρσεως», μὲ ὑπογραφὴ Α.Α. καὶ χρονολογία 15 Φεβρουαρίου 1894. Δὲν τὸ εἶδα.

βοηθήσετε στὸν ἀγῶνα πού 'μπαίνω, τραβῶμαι, καὶ σᾶς ἀφίνω μὲ τὸ θηρίο κατὰμουτρα.

»Κεφαλονῆτες — 'Ο ἀναρχικισμὸς ὁποῦ σήμερα κάνει θραύση μέσα στὴν Εὐρώπη, ἔρριψε τὸ σπόρο του καὶ στὴν πατρίδα μας τὴν Κεφαλονιά, στὸ 'Αργοστόλι. 'Η ἀπαίσια τούτη σπορά, πού δὲν ἀναγνωρίζει Κυβέρνηση, ἀλλὰ ὅποιος ἔχει γρόθο, τρώει πεπόνι, εἶναι τούτην τὴν στιγμήν εἰς τὸ σπορικὸ εἶναι τῆς, ἀκολούθως μᾶς εἶναι εὐκολο νὰν τὴν πνίξουμε. 'Αλλ' ἂν τὴν παραβλέψουμε καὶ τὴν ἀφήσουμε ν' ἀζήνη, τότε δὲν θὰν ἡμπορέσουμε πλέον νὰν τῆς ἀνθέξουμε, καὶ θὰ κάμῃ ἀνυπόφερτη τὴν ὑπαρξή μας. Γιὰ τὴν ὥρα περιορίζονται οἱ ἀναρχικοὶ μας τοῦτοι εἰς τὸ νὰ ρίχνουνε βόμβες ἀπὸ 'βρισιές καὶ ἀτιμασίες εἰς τοὺς καλῆτερους τῆς κοινωνίας, διὰ νὰ καθιδρύσουν' ἔτσι τὴν τρομοκρατίαν τους. 'Αλλ' ἂν τοὺς ἀφήσουμε νὰ προσδέψουνε, νὰ δυνамώσουνε, θὰ μᾶς ρίχνουνε βόμβες ἀπὸ δυνамίτιδα.

»Προσκαλῶ ὅθεν τοὺς φρονίμους οἰκογενειάρχας νὰ σκεφθοῦνε τὸν κίνδυνον ὁποῦ τρέχουμε. Τοῦτοι εἶναι ἐχθροὶ τοῦ καλοῦ, καὶ μόνον φίλοι καὶ ὑποστηριχταὶ τῆς χοντροειδότητος, τῆς χυδαιότητος, καὶ τῆς φαυλότητος· εἶναι οἱ συνεχισταὶ ἐκείνων ὁποῦ ἀνωνύμως, τώρα χρόνους, ἐγράφανε ἄτιμες προσβολὰς ἐναντίον εἰς τὰς οἰκογένειες· εἶναι ἀπαίσιοι ἄνθρωποι, τῶν ὁποίων ὁ λάφυγγας εἶναι χρεία νὰ κλείσῃ, καὶ πρέπει νὰ κλείσῃ. Μὴν ἀγοράζετε τὰ φύλλα τους, διὰ νὰ μὴν τοὺς ἐμψυχώνετε. [...]. Κινηθεῖτε πρὸς ὑπεράσπισήν σας, ἕως ὅπου εἴσθε ἀκόμη ἐν καιρῷ. "Ἐπειτα θὰν ᾔναι πάρ' ἀργᾶ· καὶ θὰ μετανοήσετε».

Κατόπιν, μὲ τὸ ἄρθρο του «Καὶ σύ, Πανᾶ! Καὶ σύ, Βροῦτε!», κατηγορεῖ τὸν Παναγιώτη Πανᾶ, παλαιὸ του φίλο, ὅτι αὐτὸς ἔγραψε τὸ ὑβριστικὸ ἐκεῖνο ἄρθρο τῆς *'Εγέρσεως*, «τὸν καταποντισμὸν ἐκεῖνον τῶν ὕβρεων ἐναντίον μου» —κι ἂς τοῦ τὸ ἀρνιόταν ἕως τώρα—, καὶ τὸν καλεῖ νὰ τὸ ἀποκηρύξῃ δημοσίᾳ. «Ποιὸς ἄλλος λοιπὸν παρὰ ἐσὺ νὰ ἔγραψε τὸ τεράστιον ἐκεῖνο 'βρισολοῖ; Κατὰ διαταγὴν τους βέβαια σὺ τὸ ἔγραψες, ἀλλὰ σὺ τὸ ἔγραψες, τοῦλάχιστον ἕως ὅτου δὲν τὸ ἀρνεῖσαι εἰς τὴν *"Εγερσην"*. Καὶ παρακάτω: «Σὺ ὅμως εἶσαι ἄνθρωπος ἀνωτέρας περιωπῆς, καὶ γνωστῆς ἱκανότητος. Πῶς καταδέχεσαι νὰ δουλεύῃς ἀνθρώπους κατώτερούς σου, καὶ σὲ τέτοιον ἐξευτελιστικὸν ἔργον; Πῶς ἡμπορεῖς νὰ δουλώνεσαι σ' αὐτοὺς τόσον, ὥστε νὰ ὑποχρεώνεσαι νὰ σηκώνῃς καὶ χέρι βέβηλον ἀπάνου σὲ παλαιὸν σου φίλον, τὸν 'Ανδρέα Λασκαράτον, τὸν ὁποῖον γνωρίζεις, καὶ καλᾶ γνωρίζεις, ὡς ἀνάξιον ὕβρεων; "Ἐνας ἄνθρωπος 'σάν ἐσέ, δὲν ἡμπορεῖ εὐλόγως νὰ προφασισθῇ τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴ ζωή. "Ἀνθρωπος μὲ ἱκανότητα 'σάν τὴν ἐδική σου, ἡμπορεῖ πάντα νὰ 'βρίσκῃ ἔργον εὐπρεπέστερον ἀπὸ ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον σὲ καταδικάζουνε οἱ 'Εγέρτες. . . Καὶ πάλιν,

ἀν ὁ ἀγῶνας γιὰ τὴ ζωὴ σὲ ὑποχρέωσε, —ἀς ἦναι, δὲν σὲ μέμφομαι παρά-
πολυ. Σὲ πονῶ μᾶλλον».

Στὸ ἴδιο ἔρθρο δὲ θεωρεῖ συντάκτη τοῦ ἔρθρου τὸν ποιητὴ Μικέλη
Ἀβλιχο (1844-1917): «Ἀδύνατο λοιπὸν νὰ ἔγραψε αὐτὸς [ὁ Θρασύβουλος
Μομφερράτος] τὸν καταποντισμὸν ἐκεῖνον τῶν ὕβρεων ἐναντίον μου. Νὰν
τὸν ἔγραψε ὁ Ἀβλυχος [sic]; Ὁχι. Ὁ Ἀβλυχος ὑπαγορεύει, δὲν γράφει». *Ἀλλωστε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἀβλιχος, με γράμμα του ἀχρονολόγητο, ἀλλὰ ποὺ*
τώρα χρονολογεῖται στὸ Φεβρουάριο τοῦ 1894, τὸν διαβεβαιώνει ὅτι δὲν
ἔλαβε μέρος στὴ σύνταξη τοῦ ἔρθρου: Φίλε Κύριε Λασκαράτε, ἀπαντῶ συν-
τόμως καὶ ἐλπίζω νὰ ἐκτιμηθῇ ἀληθῶς καὶ φιλικῶς ἡ ἐπιστολή μου. Εἰς τὸν πολιτικόν, κοινωνικόν καὶ ἠθικόν σκοπὸν τῆς «Ἐγέρσεως» εἶμαι
σύμφωνος μὲ τοὺς ἀξιολόγους καὶ παλαιὸς φίλους μου, τοὺς συντάκτας
της. Εἰς τὴν μεταξύ σας πολὺ θλιβεράν δι' ἐμὲ προσωπικὴν πάλην, οὔτε
μέρος ἔλαβα, οὔτε λαμβάνω. Τοῦτο μοῦ ὑπαγορεύει τὸ καθήκον, ἡ εὐγνω-
μοσύνη, ἡ συνείδησίς μου. Εὐχομαι δὲ νὰ παύσῃ ἡ πάλη αὐτὴ ἡ μεταξύ
ἀξιολόγων ἀνθρώπων καὶ ἀγαθῶν φίλων μου, τῆς ὁποίας ἡ ἐξακολούθησις
θα κάμῃ μόνον τὴν χαρὰν τῶν κακῶν ἀνθρώπων. Ὁ θυμὸς δὲν εἶναι οὔτε
καλὸς σύμβουλος, οὔτε δίκαιος κριτής. Φίλε κ. Λασκαράτε, Σὲ διαβεβαιῶ
διὰ τὸ ἀμετάβλητον τῆς ὑπολήψεως, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς φιλίας μου,
τὴν ὁποίαν σοῦ ἔδειξα πάντοτε. Ὁ εἰλικρινὴς φίλος σου Μ. Ἀβλιχος.¹³

Ὁ Πανᾶς δὲν ἀπάντησε προσωπικῶς, ἀλλὰ στὸ ἐπόμενο φύλλο τῆς
Ἐγέρσεως, ἀριθ. 39, 19 Φεβρουαρίου 1894, σ. 4, στὰ «Διάφορα», δημο-
σιεύτηκε τὸ ἀκόλουθο κατευναστικὸ σημείωμα: «Κρίνομεν ὅπως περιττὸν
νὰ βαρύνωμεν ἐπὶ πλεόν τοὺς ἀναγνώστας τῆς “Ἐγέρσεως” ἀσχολούμενοι
περὶ τοῦ ὑβρίσαντος ἡμᾶς ἐν τῷ “Ἀστει”. Ἀλλως τε, διὰ τῆς ἀνταπαντή-
σεώς του τίθεται πῶς ἐν τέρμα εἰς τὸ ἀνιαρὸν ζήτημα, ὡς οἱ ἀνιαρνόντες
ταύτην δύνανται εὐκόλως νὰ ἐννοήσωσιν. Ἐξ αὐτῆς ἐν μόνον μᾶς ἐλύπη-
σεν, ἡ ὑπόμνησις ὅτι ὁ περὶ τὴν “Ἐγερσιν” ἀριθμὸς τῶν δημοκρατικῶν
εἶναι ἐλάχιστος. Λέγομεν ὅτι τοῦτο μᾶς λυπεῖ, ἀλλὰ καὶ δὲν ἀδικεῖ ἡμᾶς
καθόλου. Ἐπεθυμοῦμεν βεβαίως ἡ ἀγωνιζομένη κατὰ τῆς ἐξαχρειώσεως
καὶ ὑπὲρ τῆς προόδου φάλαγξ νὰ ἦναι πυκνωτέρα· ἀλλ’ ὅπωςδὴποτε, ἐν τῷ
σμικρῷ ἡμῶν ἀριθμῷ αἰσθανόμεθα ἀρκετὰ τὴν ἰσχὺν τοῦ δικαίου καὶ τῆς
ἀληθείας».

Ὁ Λασκαράτος ἐξέδωσε δύο ἀκόμη τεύχη τοῦ *Λύχνου* ἐναντίον τῶν
«Ἐγέρτων», τοὺς ὁποίους θεωρεῖ ἀναρχικοὺς (ἀριθ. 49, γρ. 51, 28 Φε-

13. Βλ. Ἀριστείδη Ρουχωτᾶ, *Τὰ Ἀπαντα Μικέλη Ἀβλιχου*, Ἀθήναι 1976, σ. 182.

βρουαρίου 1894, καὶ ἀριθ. 50, γρ. 52, 7 Μαρτίου 1894), ἀλλὰ ἡ *Ἐγερσις* δὲν ἀπάντησε, καὶ ἔτσι τὸ ζήτημα ἔληξε. Χαρακτηριστικὰ πάντως εἶναι ὅσα γράφει γιὰ τὸν Πανᾶ καὶ τοὺς «Ἐγέρτες» στὸ ἀριθ. 50 (γρ. 52), 7 Μαρτίου 1894 τοῦ *Λύχνου*. Παρὰ τίς προκλήσεις τοῦ «τ' ἀνθρωπάκια τοῦτα» δὲν τολμοῦν «ν' ἀνοίξουν τὸ βρομόστομά τους» ἐναντίον τοῦ. «Φανερόν ἀκόμη ὅτι καὶ ὁ κ. Πανᾶς τοὺς ἀρνεῖται νὰ ἔξακολουθήσῃ περαιτέρω τὴν σύνταξιν τῶν ἀτιμασιῶν τοὺς κατὰ τῶν ἐντίμων οἰκογενειῶν τοῦ τόπου. Μὰ τόσο μόνον, κ. Πανᾶ, δὲ δικαίει. Παραίτησε ἐξολοκλήρου τὴ σύνταξιν μιᾶς ἐφημερίδος, ἡ κακοήθεια τῆς ὁποίας εἶναι ἤδη ἀνυπόφερτη» κτλ. Καὶ παρακάτω: «Οἱ *Ἐγέρτες* μας λέγονται δημοκρατικοί· ἀλλὰ, ἡ κακόγνωμη ἐκείνη τριανδρία, κρύπτει ἀναρχικὰς ἐπιθυμίας. Φίλοι τοῦ κακοῦ, ἐπιδιώκουν τὴν ἀναρχίαν, καὶ τὴν ἀποσύνθεσιν τῆς κοινωνίας. Μὴν ξεγνοιάσετε [...]. Ὅταν αἰσθανθεῖτε τὴ δυνάμειδά τους ἀκουκάτου στὰ σπῆτια σας, τότε θέλει ἰθυμθεῖτε τὰ λόγια μου· μὰ τότε θέλει εἶναι λόγια ἑπερασμένα, χωρὶς ν' ἀφήσαν ὠφέλειαν».¹⁴

Ἡ σύγκρουση τοῦ Λασκαράτου μὲ τὴν *Ἐγερσιν* ἀπασχόλησε καὶ τὸν σατιρικὸ τῆς Κεφαλονιάς Γεώργιο Μολφέτα (1871-1916), ὁ ὁποῖος ἔγραψε τὰ ἐξῆς στὸ *Ζιζάνιον* τοῦ Ἀργοστολιοῦ, ἀριθ. 28, 20 Φεβρουαρίου 1894:

ΕΓΕΡΤΟΛΑΣΚΑΡΑΤΟΜΑΧΙΑ

Ὑπὸ τὸν ἄνω τίτλον παριστάνεται κατ' αὐτὰς νοστιμώτατον κωμικοτραγικὸν καὶ λίαν συγκινητικὸν δράμα, διηρημένον εἰς πράξεις ἀπειρουν καὶ σκηνὰς πολυαρίθμους.

Ὁ θίασος ὑπὸ τοῦ ὁποίου παριστάνεται εἶναι πολὺ λαμπρῶς κατηρτισμένος, τὰ δὲ πρόσωπα τὰ ἀποτελοῦντα τὸν θίασον, ἐξοχότητες εἰς τὸ εἶδος των.

Ἐν τῷ δράματι καταφαίνεται κατὰ μείζονα μὲν λόγον τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ δημοκρατικοῦ στοιχείου, ἀκολούθως τὰ θαύματα τῆς προόδου τοῦ ἀλληλοὑβρίζεσθαι, καὶ τρίτον, τὸ ἐν γένει μεγάλουμον τοῦ Κεφαλλήνου.

Πρῶξις πρώτη.— Ὁ γέρον ποιητῆς¹⁵ θανματουργεῖ ἐν τῷ πεζῷ, ἐμ-

14. Γιὰ τὴν ἐφημ. *Ἐγερσις* καὶ τὴ σύγκρουσή της μὲ τὸν Ἀνδρέα Λασκαράτο βλ. Ἑρασμίος-Λουῖζας Σταυροπούλου, *Παναγιώτης Πανᾶς (1832-1896)*, ἑνας ριζοσπάστης ρομαντικός, ὁ.π., σ. 154-158.

15. Εἶναι ὁ Ἀνδρέας Λασκαράτος.

πνευσθείς ὑπὸ τοῦ ἀέρος τοῦ ἰοστεφοῦς ἄστεως.¹⁶ Πρωταγωνιστεῖ καὶ ἐν τῇ ποιητικῇ παραφορᾷ του διεγείρει τὴν Ἔγερσιν.

Πρᾶξις δευτέρα.— Ἐπέμβασις τοῦ δημοκρατικοῦ στοιχείου. Ἡ Ἔγερσις ὀίπτεται τὸ προσωπεῖον. Ὁ Μικελάκης εἰς ἐνέργειαν.¹⁷ Ὁ Θρασύβουλος κυριολεκτικῶς ἀνάβει, καὶ ἐπὶ τέλους ξεφανλίζεται ὁ μακαρία τῇ λήξει Δρακόπουλος.¹⁸

Πρᾶξις τρίτη.— Σχέδια περὶ ἀποστομώσεως τοῦ πρωταγωνιστοῦ. Διασπορὰ ἀνοικτῆς ἐπιστολῆς ξεφανλίζουσης τὸν ξεφανλίζοντα.¹⁹ Φιλόστοργος υἱὸς προθυμοποιεῖται νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν πατέρα του. Ὁ Θρασύβουλος ἀποκαλεῖται δειλός,²⁰ καὶ ὁ ἔμπορος κ. Τζιρόλιας ἐπωφελούμενος τῆς περιστάσεως ἐκθέτει εἰς τὴν μόστρα του διάφορα εἶδη ἀγγλικῶν περιστροφῶν.

Πρᾶξις τετάρτη.— Ὁ κ. Λασκαράτος δι' ἀνταπαντήσεώς του²¹ ἀρνεῖται τοῦ νὰ λέγεται πλέον δημοκράτης, καίτοι γεννημένος φύσει τοιοῦτος, πλαγιωτάτῳ δὲ τῷ τρόπῳ ὑποδεικνύει τὰ εἶδη τοῦ ἀναρχικισμοῦ Βινιερατισμοῦ²² (τὰ ὅποια ὅλα ἀνεξαιρέτως φοβεῖται).

Πρᾶξις πέμπτη.— Ἐξόφλησις λογαριασμῶν (μὲ τὸ 99 τοῖς ἑκατόν). Ὁ Θρασύβουλος ζητεῖ νὰ ξεφορτωθῇ δύο, ὡς ὁ Θρασύβουλος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τριάκοντα,²³ πολεμῶν μὲ... φόδες.

(Λυστυχῶς ἔπεται καὶ συνέχεια).

Ἀλλὰ συνέχεια δὲν ἐδόθηκε.

16. Ὑπαινιγμὸς γιὰ τὸ γράμμα του στὴν ἐφημ. Ἀστὺ Ἀθηνῶν, 3 Φεβρ. 1894.

17. Εἶναι ὁ ποιητὴς Μικέλῆς Ἀβλιγος (1844-1917)· στὴν Κεφαλονιά τὸν ἔλεγαν «Μικελάκη». Ὁ Λασκαράτος τὸν θεώρησε συνυπεύθυνον στὴν ἀρρογογραφία τῆς Ἐγέρσεως ἐναντίον του (ἐννοοῦσε τὴν τριάδα Παναγιώτης Πανᾶς, Θρασύβουλος Μομφερράτος καὶ Μικέλῆς Ἀβλιγος), ἀλλὰ εἶδαμε ὅτι ὁ τελευταῖος τὸν διαβεβαίωσε μὲ γράμμα του ὅτι δὲν ἔλαβε μέρος.

18. Εἶναι ὁ Γεράσιμος Π. Δρακόπουλος († 13 Ἰανουαρίου 1894).

19. Δὲν ξέρω τί ὑπαινίσσεται.

20. Εἶναι ὁ Θρασύβουλος Ἀνδρέας Μομφερράτος, ποὺ ὁ Λασκαράτος ὑβριστικὰ τὸν ἀποκαλοῦσε Θρασύδειλο.

21. Ἐννοεῖ τὸ *Λίχνο*, ἀριθ. 48 (γρ. 50), 20 Φεβρουαρίου 1894.

22. Ἐννοεῖ τὸ κόμμα τοῦ δημάρχου Ἀργοστολίου Παναγῆ Κ. Βινιεράτου, ποὺ ὁ κόσμος τὸ ὀνόμαζε «Μαύρη Μοῖρα» καὶ ὁ Λασκαράτος τὸ θεωροῦσε ἀναρχικό.

23. Ἐννοεῖ τοὺς Τριάκοντα τυράννους τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν (404) καὶ τὴν κατάλυψή τῆς τυραννίας τους ἀπὸ τὸν Θρασύβουλο (403).

β) Σύγκρουση με τὸ Λόγο τοῦ Ἀπόστολου Μακράκη (1896)

Ὁ ἀριθ. 51 (γρ. 53) τοῦ *Λύχνου* ἐξακολουθεῖ νὰ τιτλοφορεῖται «ἐφημερίδα οἰκογενειακὴ καὶ οὐσιωδῶς ἀνταναρχική», ἀλλὰ δὲν ἔχει καμία σχέση με τοὺς «ἀναρχικοὺς» ποὺ εἶδαμε προηγουμένως. Βγῆκε δύο χρόνια μετὰ τὸν ἀριθ. 50 (γρ. 52), τὴς Ἀπόκριες τοῦ 1896, καὶ σ' αὐτὸν ὁ Λασκαράτος ἐπιτίθεται στὸ φανατικὸ θεολόγο Ἀπόστολο Μακράκη (1831-1905),²⁴ γιὰ νὰ ὑπερασπίσει τὴ μνήμη τοῦ μητροπολίτη Ἀθηνῶν Γερμανοῦ Καλλιγᾶ (1844-1896), ποὺ τὸν ἐκτιμοῦσε πολὺ.²⁵

Ὁ Γερμανὸς Καλλιγᾶς, ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλληνίας καὶ κατόπιν μητροπολίτης Ἀθηνῶν ἀπὸ τὸ 1889, πέθανε ξαφνικὰ στὴς 18 Ἰανουαρίου 1896. Ὁ Ἀπόστολος Μακράκης, πολέμιος τοῦ Καλλιγᾶ, ἀμέσως μετὰ τὸ θάνατό του καὶ παρὰ τὴ γενικὴ ἀναγνώριση τοῦ ἔργου του, ἐδημοσίευσε δριμύτατο ἄρθρο, πραγματικὸ λίβελο γιὰ τὴ μνήμη του, στὴν ἐφημερίδα τοῦ Λόγος, μετὰ τίτλο «Ὁ χαρακτήρ τοῦ ἀποθανόντος Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Γερμανοῦ Καλλιγᾶ».²⁶ Παραθέτω ἀπὸ αὐτὸ μερικὰ χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα:

Κατεχόμενος οὗτος ὑπὸ σφοδρᾶς φιλοδοξίας ἐξεδήλωσεν ὡς μητροπολίτης τάσεις δεσποτικὰς καὶ αὐθαιρέτους καὶ ὅλως παπικὰς τὰ πάντα θελήσας νὰ καθυποτάξῃ εἰς τὴν αὐθαίρετον γνώμην του, ἐφ' ᾧ καὶ πολλῶν

24. Γιὰ τὸν Ἀπόστολο Μακράκη βλ. Δημ. Σ. Μπαλάνου, «Ὁ Ἀπόστολος Μακράκης», Θεσσαλονίκη 1920 (ἀνατύπωση ἀπὸ τὸ περ. *Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς*, τόμ. Δ', 1920, σ. 65-112). (Τὸν θεωρεῖ φανατικόν, ὀπισθοδρομικὸ καὶ θρησκοβόληπτον). Ἐπίσης: Ἐκ τῶν καταλοίπων Χρυσοστόμου Α. Παπαδοπούλου, Ἀπόστολος Μακράκης κτλ., ἐπιμέλεια Γρηγορίου Παπαμιχαήλ, ἐν Ἀθήναις 1939 (σ. 6-7 ἡ ἔως τότε βιβλιογραφία). Ἰω. Ν. Καρμίρη, «Μακράκης Ἀπόστολος», *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια*, τόμ. 8 (1966), στήλη 514-517.

25. Γιὰ τὸ Γερμανὸ Καλλιγᾶ βλ. Νικ. Α. Φορόπουλου, «Γερμανὸς Καλλιγᾶς», *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια*, τόμ. 4 (1964), στήλη 397-399. Ἰωάννου Χρ. Κωνσταντινίδη, «Γερμανὸς Καλλιγᾶς, Μητροπολίτης Ἀθηνῶν (1889-1896)», περ. *Θεολογία*, τόμ. 41 (1970), σ. 669-689. Νικολάου Β. Μεταξῆ, «Ὁ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Γερμανὸς Καλλιγᾶς (1844-1896)», ἐκδόσεις τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1972. Γιὰ τὴ φιλία του μετὰ τὸ Λασκαράτο βλ. Ἀρχιμανδρίτου Ἀνθίμου Δ. Ρούσσα, *Γερμανὸς Καλλιγᾶς, Μητροπολίτης Ἀθηνῶν 1889-1896*, ἐκ τῶν καταλοίπων αὐτοῦ, Ἀθῆναι 1973, ὅπου, σ. 18-22, καὶ δύο ἐπιστολὲς τοῦ Λασκαράτου πρὸς τὸν Καλλιγᾶ μετὰ τὰ αὐτόγραφα τους.

26. Ὁ Δημ. Σ. Μπαλάνος, ὁ.π., σ. 40, σημ. 2, γράφει ὅτι «μεταξὺ ἄλλων ὁ Μακράκης δριμύτως ἐπολέμησε τὸν ἐκτετὴν Μητροπολίτην Ἀθηνῶν ἀοίδιμον Γερμανόν» στοὺς ἀριθμοὺς 803, 833, 844, 853 καὶ «ἐπὶ τῷ θανάτῳ του» 1143 τοῦ Λόγου του.

πολλάκις σκανδάλων ἐγένετο αἴτιος. Θυμώδης καὶ ὀργίλος μέχρι παραφορᾶς, ἐπράττε κατὰ δόξαν καὶ ἰδίαν ἀρέσκειαν, τὰ πάντα θυσιάζων εἰς τὴν αὐταρέσκειάν του [...].

Πνευματικός ἄνθρωπος δὲν ἦτο ὁ Γερμανός, οὐδὲ περὶ οὐσιαστικῆς ἀρετῆς ἐφρόντιζεν· ἦτο ἄνθρωπος τῶν ἐπιδείξεων, τῆς λεγομένης ρεκλάμας, καὶ τῆς φαινομένης ἀρετῆς. Τὰ ἔργα του ἦσαν μεγάλων οἰκοδομαὶ καὶ ναῶν διακοσμήσεις χειροποιήτων, καὶ φροντίδες εἰς ἐκμίσθωσιν τοῦ κλήρου καὶ ὑλικὴν τούτου ἀποκατάστασιν, ἀλλ' ἀπὸ πνεύματος ἐπιδεικτικοῦ καὶ οὐχὶ ἐξ ἀγάπης πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἐλλικρινούς[...].

Φατριαστικώτατος εἰς ἄκρον ὁ Γερμανός ἔθνε τῇ πολιτικῇ, καὶ καθυπέταξε τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὰς διαθέσεις τῶν πολιτικῶν, ὧν ἐξετέλει τὰς θελήσεις πειθηρίως. Τυραννικός εἰς τοὺς ὑπ' αὐτόν, ἦτο κολακίστατος καὶ δουλικώτατος εἰς τοὺς ἰσχυροὺς τῆς ἡμέρας, ἐν ᾧ δὲ λειτουργίας ὕβριζε τοὺς ἱερεῖς, καὶ ἐξοράπιζεν ἄλλοτε ὑπὸ θυμοῦ καταλαμβανόμενος εἰς βαθμὸν τοιοῦτον, ὥστε δὲν ἐνεθυμεῖτο κατόπιν ὅτι ὕβρισεν ἀυστολῶς καὶ διὰ φράσεων ἥκιστα εὐπρεπῶν ἱερεῖς ἐν ᾧ λειτουργίας! κτλ. κτλ.²⁷

Ὁ Λασκαράτος, παρὰ τὰ 85 του χρόνια, ἀγανακτισμένος γιὰ τὴν πράξιν αὐτὴ τοῦ Μακράκη, μὲ τὸν ὅποῖον ἄλλωστε καὶ σὲ παλαιότερα χρόνια εἶχε συγκρουσθεῖ,²⁸ ἐτύπωσε τὸν ἀριθ. 51 (γρ. 53) τοῦ *Λύχνου* του, γιὰ νὰ

27. Βλ. ἐφημ. *Λόγος*, ἀριθ. 1143, 27 Ἰανουαρίου 1896, σ. 3-4. Ὁ πλήρης τίτλος τῆς ἐφημερίδας αὐτῆς εἶναι: «*Λόγος*, ἐφημερίς τῶν ἀρχῶν τοῦ ἰσοθέου Λόγου βασιτάζουσα τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς αὐτοῦ ὄνομα ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων υἱὸν τε Ἰσραήλ. Ἐκδίδεται κατὰ Σάββατον. Διευθυντὴς Σ. Δ. Φιλάρετος. Συντάκτης Α. Μακράκης». Εὐχαριστῶ θερμότατα τὸν ἀρχιμανδρίτη Δανιὴλ Γ. Ἀεράκη, στὴ βιβλιοθήκη τοῦ ὁποίου εἶδα τὸν ἄλλως δυσεῦρετο *Λόγο* τοῦ 1896.

28. Μὲ τὸν Ἀπόστολο Μακράκη ὁ Λασκαράτος εἶχε συγκρουσθεῖ πολλές φορές. Τὸ 1868, ὅταν ἐκδόθηκε ἡ Ἀπόκρισή του εἰς τὸν Ἀφορεσμόν τοῦ Κλήρου τῆς Κεφαλονιάς τῶν 1856, Κεφαλληνία, τύποις «Ἡ Πρόοδος», 1867 (καὶ στὸ ἐξώφυλλο: εἰς τὸν Ἀφορισμόν καὶ 1868), ὁ Μακράκης ἐδημοσίευσε δριμύτατη κριτικὴ στὸ *Λόγο* του, ἀριθ. 10, 4/16 Μαΐου 1868, καὶ ὁ Λασκαράτος ἀπάντησε μὲ τὸ *Λύχνου* του, ἀριθ. 46, 21 Μαΐου 1868 ἔ.ν. (ᾧ ποῦ καὶ τὸ σονέτο του: «Ἡ Συνοδικο-Μακρακικὴ ἢ Μακρακικο-Συνοδικὴ ΑΦΟΜΟΙΩΣΗ») καὶ ἀριθ. 47, 10 Ἰουνίου 1868 ἔ.ν. (= «*Ἀπαντα*, τόμ. Γ', 1959, σ. 420-428). Τὸ 1871 ἔγραψε καὶ τὸ σονέτο «Τὸ Συνοδικὸ-Μακρακικὸ ἢ Μακρακικὸ-Συνοδικὸ Διαζύγιον». Τὸ πρῶτο σονέτο ἀπηχεῖ τις ἀγαθὰς σχέσεις τοῦ Μακράκη μὲ τὴν Ἱερὰ Σύνοδο, ὅταν ἐκείνη τὸ 1868 μὲ ἰδιαίτερη ἐγκύκλιό της ἐσύστησε τὸ *Λόγο* του στὸ χριστεπώνυμο ποίμνιο ὡς σύμφωνον μὲ τὴ χριστιανικὴ διδασκαλία (βλ. *Λόγος*, ἀριθ. 1, 2 Μαρτίου 1868)· τὸ δεύτερο ἀπηχεῖ τὴ ρήξιν τῆς Συνόδου μὲ τὸ Μακράκη, ὅταν ἐκείνη μὲ νέα ἐγκύκλιο, τῆς 10 Μαρτίου 1871, ἀποδοκίμασε τὸ *Λόγο*, διότι παρεξέκλινε ἀπὸ τὸν προορισμὸ του. Βλ. γι' αὐτὰ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἀπόστολος Μακράκης κτλ., ὁ.π., σ. 62 καὶ 68. Τὰ δύο αὐτὰ σονέτα δημο-

υπερασπίσει τὴ μνήμη τοῦ φίλου καὶ συμπολίτη του Γερμανοῦ Καλλιγᾶ. Ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς ἔχει, καθὼς εἴπαμε, χρονολογία «5 Ἰανουαρίου 1896», ἀλλὰ στὸ ἀντίτυπο ποὺ βρίσκεται στὰ χέρια μου διαγράφεται μὲ μπλὲ μολύβι τῆς ἐποχῆς τὸ «5 Ἰανουαρίου» καὶ μένει μόνο τὸ 1896. Φαίνεται ὅτι ἔγινε λάθος κατὰ τὴν ἐκτύπωση τοῦ τεύχους αὐτοῦ ὡς πρὸς τὴ χρονολογία, ἀφοῦ ὁ θάνατος τοῦ Καλλιγᾶ ἔγινε στὶς 18 Ἰανουαρίου 1896 καὶ τὸ ἄρθρο τοῦ Λόγου δημοσιεύτηκε στὶς 27 Ἰανουαρίου 1896. Ἀλλωστε ὁ Λασκαράτος εἰρωνευόμενος τὸ Μακράκη τοῦ λέει «Ἐλὰ τώρα ποῦναι ἀκόμη καρναβάλι» κτλ., καὶ φυσικὰ καρναβάλι δὲν μπορεῖ νὰ ᾔταν στὶς 5 Ἰανουαρίου.

Ἡ ἐπίθεση τοῦ Λασκαράτου ἐναντίον τοῦ Μακράκη εἶναι σφοδρὴ καὶ ἡ υπεράσπιση τῆς μνήμης τοῦ Καλλιγᾶ γενναία. Στὸ ἴδιο τεῦχος δημοσιεύονται καὶ δύο σονέτα τοῦ Λασκαράτου γιὰ τὸ Μακράκη: τὸ ἓνα ἔχει τίτλο «Πρὸς τὸν φιλόσοφον τῶν ἡμερῶν μας, φιλόσοφον νέον καὶ πρωτότυπον,

σιεύτηκαν κατόπιν στὰ *Στιχοθερήματα Διάφορα* τοῦ Λασκαράτου, ἐν *Κεφαλληνία* 1872, σ. 174-175, μὲ μικρὴ ἀλλαγὴ τοῦ τίτλου στὸ πρῶτο, ποὺ τώρα ἔγινε «Τὸ Συνοδικὸ-Μακρᾶκικὸ ἢ Μακρᾶκικὸ-Συνοδικὸ Συνοικέσιον» (= *Ἀπαντα*, τόμ. Β', 1959, σ. 490-491).

Τὸ 1885 ἔγινε πάλι σφοδρὴ σύγκρουση τοῦ Λασκαράτου μὲ τὸν Μακράκη, μὲ ἀφορμὴ τώρα τὸ φυλλάδιο τοῦ πρώτου *Περὶ τοῦ ἀπ' ἄμβωνος ἐπαγγέλματος*. Γιὰ ὅλα τὰ σχετικὰ βλ. Γιώργου Γ. Ἀλυσανδράτου, «Τὸ φυλλάδιο τοῦ Λασκαράτου "Περὶ τοῦ ἀπ' ἄμβωνος ἐπαγγέλματος"», περ. *Νέα Ἑστία*, τόμ. 70 (1961), Χριστογενεϊνάτικο τεῦχος ἀφιερωμένο στὸ Λασκαράτο, σ. 144-145, μὲ τὶς ἀντίστοιχες σημειώσεις στὶς σ. 146-147.

Τὸ 1887 ἔχομε νέα σύγκρουση, μὲ ἀφορμὴ τώρα τὸ μητροπολίτη Γερμανὸ Καλλιγᾶ. Βλ. Ἀωνύμως [= Διον. Γ. Κομποθέκρας], *Ὁ Λασκαράτος καὶ ὁ Γερμανὸς Καλλιγᾶς* [φυλλάδιο τετρασέλιδο], «Ἐκ τοῦ Νέου Κηρύγματος», ἐν Ἀργοστολίῳ τῇ 14 Ἰανουαρίου 1887» καὶ *Νέον Κήρυγμα*, 5 Μαρτίου 1887 καὶ 24 Μαρτίου 1887. Ἐπίσης βλ. ἀρθρογραφία τοῦ Λασκαράτου κατὰ Μακράκη στὴν ἐφημ. *Λαὸς Κεφαλληνίας*, 5 Δεκεμ. 1886, 6 Φεβρ. 1887, 20 Φεβρ. 1887, 13 Μαρτίου 1887, 2 Ἀπριλίου 1887 κ.ἄ. (δὲν τὰ εἶδα). Ἐπίσης βλ. περ. *Ποιητικὸς Ἀνθὼν Ζακύνθου*, ἀριθ. 36, 17 Μαΐου 1887, σ. 567, ὅπου τὸ ποίημα τοῦ Λασκαράτου «Κατήχηση. Διὰ τοὺς βουλομένους Μακρᾶκακεῖν ἐν τῷ Κόσμῳ τούτῳ. (Ἀφιερώνεται εἰς τὸν κ. Μακράκη)» (= *Ἀπαντα*, τόμ. Γ', 1959, σ. 95: «Καυμένη ἐπιτήδευμα ἢ θρησκεία»).

Σημειῶνω ἐδῶ ὅτι τὸ 1883 δημοσιεύτηκε στὴν Κεφαλονιά μονόφυλλο, 193×294 χιλ., μὲ ἀκροστιχίδα «Ἀπόστολος Μακράκης» τοῦ Ἐπαμεινώνδα Γ. Ἀννίνου, ποὺ ἔχει τίτλο *Ἐπαῖνος Α. Μακράκη καὶ χρονολογία* «Ἐν Ἀργοστολίῳ, τῇ 16 Μαρτίου 1883». Στὸ τέλος ὑπάρχει ἡ φράση «Τυποῦται ζήλω τῶν ἐν Κεφαλληνίᾳ Χριστοκρατῶν». Κοργιαλένειος Βιβλιοθήκη Ἀργοστολίου, Διάφορα ΙΙΙ (καὶ φωτοαντίγραφο στὴ συλλογὴ Γιώργου Γ. Ἀλυσανδράτου).

οὗ ὅμοιος οὐκ ἔστι ἐν πάσῃ τῇ Γῇ. — Ἰδὲ Κήρυγμα 18 Δεκεμβρίου 1886»²⁹ καὶ τὸ ἄλλο «Ὁ Διάλογος ὑπὲρ τοῦ Μακράκη».³⁰ Στὸ τέλος, σ. 387-388, διατυπώνονται ἀπόψεις τοῦ ποιητῆ γιὰ τὴν Ἑκκλησίαν, ποὺ ἀπὸ «Σεβαστὴ Συνήθεια» καὶ «Σεβαστὸ τίποτε» ποὺ ἔχει καταντήσει, «ἔχει χρεῖαν ἀναμορφώσεως», μὲ ἱεράρχες «τῶν ὁποίων τὸ πνεῦμα νὰ ἀναπτύχθηκε, ὅχι πλέον στὲς γελοῖες πρόληψεις τῆς ἀνθρωπομόρφου ὕλης, ἀλλὰ εἰς τὸ ἀληθὲς πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς τὲς ἡθικοκοινωνικὰς χρεῖες τῶν ἀνθρώπων».

Ἐδῶ τελειώνει καὶ ἡ τρίτη αὐτῇ περίοδος τοῦ *Λύχνου* — στὴ σ. 388. Ἀγνωστο ἂν βγῆκαν καὶ ἄλλα τεύχη ἀργότερα, ποὺ δὲν τὰ ξέρουμε. Ἀλλὰ ἡ τελευταία φράση τοῦ Λασκαράτου «Ἄν χρειασθῇ, ἔξαναρχόμεθα εἰς τὸ προκείμενον τοῦτο» (σ. 388) μὲ κάνει νὰ πιστεύω ὅτι δὲν εἶχε ὑπόψιν του νὰ δημοσιεύσει ἄλλο τεῦχος — καὶ ἀσφαλῶς δὲν ἐδημοσίευσε.

γ) Συμπέρασμα

Ἡ ἐπίθεσις τοῦ Λασκαράτου κατὰ τῶν δημοκρατικῶν τῆς *Ἐγέρσεως* ὀφείλεται μᾶλλον σὲ προσωπικούς λόγους. Παρ' ὅλο ποὺ ὀνόμαζε τὸ *Λύχνου* τοῦ τῆς περιόδου αὐτῆς «ἐφημερίδα οὐσιωδῶς ἀνταναρχικῇ» καὶ παρ' ὅλο τὸ πύρινο κείμενό του στὸν ἀριθ. 48 (γρ. 50) κατὰ τοῦ ἀναρχισμοῦ, δὲ νομίζω ὅτι ἀντιμετώπισε συστηματικότερα τοὺς σοσιαλίζοντες δημοκρατικούς καὶ τοὺς «ἀναρχικούς» τῆς ἐποχῆς του· ἀπόδειξη ὅτι, μετὰ τὴ σιωπὴ τῆς *Ἐγέρσεως* γιὰ τὰ ἄρθρα τῶν ἀριθμῶν 49 (γρ. 51) καὶ 50 (γρ. 52) τοῦ *Λύχνου*, ὁ ἴδιος ἐσιώπησε.

Ἐντούτοις ἡ περίπτωση αὐτῇ μᾶς ἐπιβεβαιώνει τὴ γενικότερη εἰκόνα ποὺ παρουσιάζει ἡ ἀντιφατικὴ προσωπικότης τοῦ Λασκαράτου· ὅτι δηλ. ὁ φανατικὸς καὶ σὲ πολλὰ ἀπροσάρμοστος ἰδεολόγος, ποὺ σὲ παλαιότερα χρόνια εἶχε παρεξηγήσει ἢ δὲν εἶχε καταλάβει τὴν ἰδεολογία τῶν φιλελευθέρων (βλ. τὸ στιχοῦργημά του «Ἡ Βάρκα Κανονιέρα ἢ Ἡ Φιλελευθερία Κεφαλόνιτσα») καὶ τὸν ἐνωτικὸ ἀγῶνα τῶν ριζοσπαστῶν (βλ. τὰ *Μυστήρια τῆς Κεφαλониᾶς*, τὸ τρίτο μέρος), οὔτε στὸ τέλος τῆς ζωῆς του ἦταν δυνατὸ νὰ καταλάβει τίς νέες κοινωνικὲς ἀνησυχίες, ποὺ μιὰ ἐκδήλωσή τους ἦταν καὶ ἡ *Ἐγερσις* Ἀργοστολίου. Ὁ Λασκαράτος τόσο στίς πολι-

29. Ἀναδημοσιεύεται στὰ *Ἄπαντα*, τόμ. Γ' 1959, σ. 95-96 («Μακράκη μου, σοὺ εὐχομαι κορόνα/σοφοῦ, αἵρεσιάρχου, διδασκάλου»).

30. Ἀναδημοσιεύεται στὰ *Ἄπαντα*, τόμ. Γ', 1959, σ. 105 («Εἶπε ὁ Διάλογος μιὰ φορά»).

τικές όσο και στις κοινωνικές του αντιλήψεις και προσπάθειες έμεινε πάντοτε συντηρητικός. Μόνο στα θέματα τῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξε ἀναγεωτικός και φωτισμένος. Ἦταν αὐτὸ ἡ μεγάλη ἀντίφαση τῆς ζωῆς του.

ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Παρακάτω ἀναδημοσιεύονται τὰ τέσσερα τεύχη τοῦ *Λύχνου*, γιὰ τὰ ὁποῖα ἔγινε λόγος παραπάνω. Τὰ κείμενα ἀναδημοσιεύονται αὐτούσια, μὲ τὶς ἀκόλουθες ὅμως μικρὲς ἐπεμβάσεις: α) διορθώνονται οἱ μεγάλες ἀνορθογραφίες τοῦ Λασκαράτου ἢ τοῦ τυπογράφου, π.χ. *νὰ σκευθοῦνε, γράφημο, ἀνδρία, ἀδράνια, ὑπερίφανος, λεοφόρος, πρόλειψες, ἀμόφορα κ.ἄ.* β) τονίζονται μὲ ὀξεία τὸ ἀναφορικὸ πὸν και τὸ εἰδικὸ πὼς· γ) διορθώνεται σιωπηρῶς ἡ στίξις σὲ ὀρισμένα σημεῖα. Ἐπίσης σὲ ἰδιαίτερα σχόλια ἐρμηνεύονται ὅλες οἱ ἰδιωματικὲς λέξεις τοῦ Λασκαράτου και δίδονται σύντομες πληροφορίες γιὰ ὅσα πρόσωπα και πράγματα δὲν ἔγινε ἤδη λόγος.

Ὁ Λύχνος

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ
ΚΑΙ ΟΥΣΙΩΔΩΣ ΑΝΤΑΝΑΡΧΙΚΗ

ΚΕΦΑΛΗΝΙΑ 20 Φεβρουαρίου 1894. Ἀριθ. 48.

Ἡ ἐφημερίδα μου τούτη δὲν θέλει ἔχει συνδρομητάς. Ἀλλὰ κάθε φρόνιμος οἰκογενειάρχης προσκαλεῖται νὰν τὴν ἀγοράξῃ κάθε πὸν ἔβγαίνει, γιὰ νὰ βοηθήσῃ μὲ τὴν δεκάρα του νὰ ἐλευθερώσωμε τὸν τόπο μας ἀπὸ τὸ φοβερὸ θηρίο τῆς ἀναρχίας, τὸ ὁποῖο φοβερίζει νὰ μᾶς καταστρέψῃ. Θέλει δὲ τὴν παύσουμε τὴν ἐφημερίδα τούτη, μόλις οἱ ἀναρχικοὶ μας παύσουνε νὰ ὑπάρχουνε στὴ δημοσιότητα.

Σκεφθεῖτε καλῶ. Δὲν εἶμαι πλούσιος, γιὰ νὰ δημοσιογράφω μὲ ἔξοδά μου, και νὰ μοιράζω χάρισμα. Ἄν σεῖς δὲν μὲ βοηθήσετε στὸν ἀγῶνα πὸν ἔμπαίνω, τραβῶμαι, και σᾶς ἀφίνω μὲ τὸ θηρίο κατὰμουτρα

Κεφαλονῆτες — Ὁ ἀναρχικισμὸς ὁποῦ σήμερα κάνει θραύση μέσα στὴν Ἐδρώπη, ἔρριψε τὸ σπόρο του και στὴν πατρίδα μας τὴν Κεφαλονιά, στὸ Ἀργοστόλι. Ἡ ἀπαίσια τούτη σπορά, πὸν δὲν ἀναγνωρίζει Κυβέρνηση, ἀλλὰ ὁ π ο ι ο ς ἔ χ ε ι γ ρ ὀ θ ο , τ ρ ὶ ε ι π ε π ὶ ν ι, εἶναι τούτην τὴν στιγμὴν εἰς τὸ σπορικὸ εἶναι τῆς,³¹ ἀκολούθως μᾶς εἶναι εὔκολο νὰν τὴν

31. εἰς τὸ σπορικὸ εἶναι τῆς = στὴν κατάστασι τοῦ σπόρου, στὴν ἀρχὴ τῆς.

πνίξωμε. Ἀλλ' ἂν τὴν παραβλέψωμε καὶ τὴν ἀφήσωμε ν' ἀξήγη, τότε δὲν θὰν ἡμπορέσωμε πλέον νὰν τῆς ἀνθέξωμε, καὶ θὰ κάμη ἀνυπόφευκτη τὴν ἔπαρξή μας. Γιὰ τὴν ὥρα περιορίζονται οἱ ἀναρχικοὶ μας τοῦτοι εἰς τὸ νὰ ῥίχνουνε βόμβες ἀπὸ βροσιές καὶ ἀτιμασίες εἰς τοὺς καλῆτερονς τῆς κοινωνίας, διὰ νὰ καθιδρυσουν' ἔτσι τὴν τρομοκρατίαν τους. Ἀλλ' ἂν τοὺς ἀφήσωμε νὰ προοδέφουνε, νὰ δυναμώσουνε, θὰ μᾶς ῥίχνουνε βόμβες ἀπὸ δυναμίτιδα.

Προσκαλῶ ὅθεν τοὺς φρονίμους οἰκογενειάρχας νὰ σκεφθοῦνε τὸν κίνδυνον ὁποῦ τρέχουμε.³² Τοῦτοι εἶναι ἐχθροὶ κάθε καλοῦ, καὶ μόνον φίλοι καὶ ὑποστηριχταὶ τῆς χοντροειδότητος, τῆς χυδαιότητος, καὶ τῆς φανλότητος· εἶναι οἱ συνεχισταὶ ἐκεῖνων ὁποῦ ἀνωδύμως, τώρα χρόνους, ἐργάσανε ἀτιμες προσβολές ἐναντίον εἰς τὲς οἰκογένειες· εἶναι ἀπαίσιτοι ἄνθρωποι, τῶν ὁποίων ὁ λάρυγγας εἶναι χρειὰ νὰ κλείσῃ, καὶ πρέπει νὰ κλείσῃ.

Μὴν ἀγοράζετε τὰ φύλλα τους, διὰ νὰ μὴν τοὺς ἐμψυχώνετε. Ὅσοι δὲ ἐγελασθήκετε καὶ ἐγίνετε συνδρομηταὶ τους, ἐπιστρέφετέ τους τὰ φύλλα τους, ὡς ἀπαράδεχτα. Ἔτσι, θέλει τοὺς περιορίσετε σὲ μόνον τὸ κόμμα τους· τὸ ὁποῖον, ἀγκαλᾶ καὶ³³ πλούσιον, ἐπειδὴ τοῦ Δημοτικοῦ Ταμείου,³⁴ θὰν ἔχη πάντα τὴν ἀπέχθεια τῆς Δημόσιας Γνώμης, ἢ ὁποία, ἐπὶ τέλους, θέλει τοὺς ὑποχρεώσει νὰ ἡσυχάσουνε.

Κινηθεῖτε πρὸς ὑπεράσπισίν σας, ἕως ὅτου εἰσθε ἀκόμη ἐν καιρῷ. Ἐπειτα θὰν ἦναι πάρ' ἀογᾶ· καὶ θὰ μετανοήσετε.

ΑΝΑ. ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ

Καὶ σὺ, Πανᾶ! Καὶ σὺ, Βροῦτε!³⁵

Ἔως τώρα τὸ ἐπίστευα πὺν μοῦ ἐλεγόσουνε ἀμέτοχος εἰς τὸ γράψιμο τῆς «Ἐγέρσεως». Μὰ σήμερα ὁ προϋστάμενός σου Θρασύδειλος κ. Μομφερράτος,³⁶ μὲ τὴν ἐξόφλησιν τοῦ λογαριασμοῦ τοῦ,³⁷ σὲ ἐξεφάδισε.

Ἡ ἐξόφλησις ἐκείνη προδίδει χέρι ἀνήξερο νὰ γράφῃ. Ἀδύνατο λοιπὸν

32. τὸν κίνδυνον ὁποῦ τρέχουμε = ... πὺν διατρέχουμε.

33. ἀγκαλᾶ καί, ἐπίρ. = ἂν καί.

34. τοῦ Δημοτικοῦ Ταμείου· ὑπαντιγμὸς γιὰ τὸ δῆμαρχο Παναγῇ Κ. Βινιεράτο.

35. Καὶ σὺ, Πανᾶ!· εἶναι ὁ λόγιος Παναγιώτης Πανᾶς (1832-1896).

36. Θρασύδειλος κ. Μομφερράτος· ὑβριστικὸς χαρακτηρισμὸς τοῦ Λασιναράτου γιὰ τὸ Θρασύβουλο Ἀνδρέα Μομφερράτο.

37. Ἐξόφλησις λογαριασμοῦ· μονόφυλλο ἢ φυλλάδιον ἢ ἄρθρο, προφανῶς ὑβριστικὸν γιὰ τὸ Λασιναράτο· δὲν τὸ βρῆκα πούθενά.

να ἔγραφε αὐτὸς τὸν καταποντισμὸν ἐκεῖνον τῶν ὕβρεων ἐναντίον μου. Νὰν τὸν ἔγραφε ὁ Ἀβλυχος;³⁸ Ὁχι. Ὁ Ἀβλυχος ὑπαγορεύει, δὲν γράφει. Ὁ κὺρ Ἀνδρέας;³⁹ Μήτε. Ποιὸς ἄλλος λοιπὸν παρὰ ἐσὺ νὰ ἔγραφε τὸ τεράστιον ἐκεῖνο βρῖσολόι;⁴⁰ Κατὰ διαταγὴν τοὺς βέβαια σὺ τὸ ἔγραψες, ἀλλὰ σὺ τὸ ἔγραψες, τοῦλάχιστον ἕως ὅτου δὲν τὸ ἀρνεῖσαι εἰς τὴν Ἑ γ ε ρ σ η ν.

Μὰ ἔξερεῖς, φίλτατε Πανᾶ, ὁποῖαν προσωπικότητα συνεχίζεις ἐσὺ τώρα στὸν τόπο μας; Ἀκουσε. — Ἐπὶ Ἀγγλων ἄλλοτε, ἦτον ἐδῶ μία γυναικα, τὴν ὁποῖαν πολλοὶ ἀκόμη θὰν ἐνθυμοῦνται. Ὅποιος ἤβλεε, τῆς ἔδινε ἓνα σελίνι, καὶ τῆς ἔλεγε «νά, καὶ πῆαινε νὰ βρίσῃς τὸν τάδε» κ' ἐκεῖνη ἔπερνε τὸ σελίνι, κ' ἐπῆαινε κ' ἔβριζε! Ἐκεῖνην τὴν προσωπικότητα συνεχίζεις σὺ τώρα.

Σὺ ὅμως εἶσαι ἄνθρωπος ἀνωτέρας περιωπῆς, καὶ γνωστῆς ἱκανότητος. Πῶς καταδέχεσαι νὰ δουλεύῃς ἀνθρώπους κατώτερους σου, καὶ σὲ τέτοιον ἐξευτελιστικὸν ἔργον; Πῶς ἠμπορεῖς νὰ δουλώῃσαι σ' αὐτοὺς τόσον, ὥστε νὰ ὑποχρεώῃσαι νὰ σηκώνῃς καὶ χέρι βέβηλον ἀπάνου σὲ παλαιὸν σου φίλον τὸν Ἀνδρέα Λασκαράτον, τὸν ὁποῖον γνωρίζεις, καὶ καλᾶ γνωρίζεις, ὡς ἀνάξιον ὕβρεων; Ἐνας ἄνθρωπος 'σὰν ἐσέ, δὲν ἠμπορεῖ εὐλόγως νὰ προφασισθῇ τὸ ν ἄ γ ῶ ν α γ ι ἄ τ ῆ ζ ω ῆ. Ἀνθρωπος μὲ ἱκανότητα 'σὰν τὴν ἐδική σου, ἠμπορεῖ πάντα νὰ βρίσκῃ ἔργον εὐπρεπέστερον ἀπὸ ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον σὲ καταδικάζουν οἱ Ἐγέρτες. Καὶ πάλιν, ἂν ὁ ἀγῶνας γιὰ τὴ ζωὴ σὲ ὑποχρέωσε, — ἄς ἦναι, δὲν σὲ μέμφομαι παρατόλν. Σὲ πονῶ μᾶλλον.

Εἶχα δοσμένη τὴν ἀπάντησή μου στὲς αἰσχροτίτες τῶν ἀναρχικῶν, ὅταν ἄκουσα ὅτι σπερμολογοῦν κρυφᾶ στὴν κοινωνία καὶ ἀτιμίες ἐναντίον μου! — Προκαλῶ ὅθεν τὴν φωλεὰν τούτην τῶν ἐχιδνῶν νὰ ἔβγῃ ἀπὸ τὸν κρυψιδῶνα της, καὶ νὰ εἰπῇ φανερᾶ ὅ,τι κρυφᾶ καὶ ἐπίβουλα μοῦ σπέρνει στὴν κοινωνία, ἐπειδὴ δικαιῶμαι νὰ τοὺς βουλώσω. τὸ λάτρυνγα.

ΑΝΑ. ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ

Οἱ γραφιάδες τῆς σημερινῆς «Ἐγέρσεως» φαίνονται νὰ ἐπιθυμοῦν

38. ὁ Ἀβλυχος· εἶναι ὁ ποιητὴς Μιχέλης Ἀβλυχος (1844-1917), ποὺ εἶχε τὴ φήμην ἀναρχικοῦ.

39. Ὁ κὺρ Ἀνδρέας· εἶναι ὁ Ἀνδρέας Μομφερράτος, ἀδελφὸς τοῦ Ἰωσήφ.

40. βρῖσολόι, τὸ = καταιγισμὸς ὕβρεων, ὕβρεολόγιο.

τὴν παύσῃν τῆς πάλης μεταξὺ ἐμοῦ καὶ αὐτῶν. Ἡ παύσῃ τῆς πάλης μας θέλει γένει, ἀλλὰ μὲ τὴν παύσῃν τῆς ἐφημερίδας τους.

Σαββάτο, 19 Φεβρουαρίου.

Τούτῃν τῇ στιγμῇ λαβαίνω ἀπὸ Πάτρα τὸ ἀκόλουθο. Νὰ δημοσιευθῇ καὶ τοῦτο πρὸς γνώσῃν τῶν ἀποτροπαίων ἀναρχικῶν μας.

Πάτρα, 17 Φεβρουαρίου 1894

Κύριε Λασκαράτε,

Καλὸν εἶναι νὰ μάθῃ ὁ κύριος συντάκτης τῆς «Ἐγέρσεως» ὅτι ὁ ἐν-
ταῦθα Σύλλογος τῶν Κεφαλλήνων, ὅστις ἔχει περὶ τὰ 450 μέλη, αὐριοῖν
θὰ καύσῃ τὴν ἐφημερίδα του δημοσίᾳ, δι' ὅσα ἔγραψε περὶ τοῦ μακαρίτου
Δρακοπούλου.

Διατελῶ μετὰ τῆς προσηκούσης ὑπολήψεως

ΙΑΚΩΒΟΣ ΣΚΑΡΑΤΟΣ

Ὁ ὑπεύθυνος συντάκτης

ΑΝΔ. ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ

Τυπογραφεῖον «Ο ΛΕΩΝ»

Ο Λόγος

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ
ΚΑΙ ΟΥΣΙΩΔΩΣ ΑΝΤΑΝΑΡΧΙΚΗ

ΚΕΦΑΛΗΝΙΑ 28 Φεβρουαρίου 1894. Ἀριθ. 49.

Κύριοι Κοσμήτορες τῆς «Ἐγέρσεως»,

Δύσκολη, πολὺ δύσκολη ἐπιχείρησιν ἀνελάβετε ν' ἀμυνώσετε τὴ
φήμῃ τοῦ Λασκαράτου.

Φήμῃ βασισμένη ἀπάνου σὲ πράγματα, σὲ μάχες ζωῆς δλόκληρης
ἐναντίον τῆς πλάνης· σὲ καταστροφές μου κηρύττοντας τὴν ἀλήθεια, δὲν
ἀμυνώνεται μὲ βρισιές.

Πῶς ἡμπορέσετε νὰ πιστέψετε ὅτι μαζόνοντες⁴¹ ὅλες ὅσες ἠθικὰς ἀκα-
θαροσίας ὑπάρχοντε στὰ στόματα ἱτῶν ἄχθοφόρων, καὶ ὀίχνοντές τε ἀπά-
νον μου, ἤθελ' ἔτσι ἀσχημίσετ' ἐμέ, καὶ ὄχι τὸν ἐαυτόν σας; ! Ἀλλὰ ἡ οἴησή
σας ὑπερῆρε τὴν κεφαλὴν σας, καὶ τὸ θρόσος σας, τὸ ἐθεωρήσετε θάρρος
καὶ ἀνδρεία!

41. μαζόνω (γρ. μαζώνω) = μζζεύω.

Δυστυχεῖς! Ἄν ἐγὼ ὁ ἴδιος ἐβανόμουν⁴² τώρα νὰ καταστρέψω τὸ μέγα παρελθόν μου, δὲν ἤμποροῦσα, ἐγὼ ὁ ἴδιος, νὰν τὸ κατορθώσω. Καθένας ἤθελε μὲ πονέσει. «Ὁ Λασκαράτος κάτι ἔπαθε», ἤθελε 'ποῦνε. Ἀλλὰ ἡ φήμη τοῦ Λασκαράτου ἤθελε μείνει πάντα ἐκεῖ ἀκλόνηστη.

Ἐγὼ σήμερα εἶμαι ὁ ἴδιος ἐκεῖνος Λασκαράτος τῶν 1856, ὁ ἀφόβως πολεμήσας κατὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς πλάνης· κατὰ τῶν ἀτελειῶν καὶ ἐλαττωμάτων τῆς κοινωνίας μας· κατὰ τῆς δουλοφροσύνης τῶν τότε πολιτενομένων μας· καὶ ἀπὸ τότε, καὶ πρὶν ἀπὸ τότε, τώρα σαράντα χρόνους, δὲν ἔπαυσα ποτὲ ν' ἀνοίγω τὰ μάτια τοῦ πλήθους εἰς τὰ ἀληθινὰ του συμφύροντα, παρεννοούμενος πάντοτε ἀπὸ αὐτό, καὶ μισούμενος ἀπὸ αὐτό ὡς ἐχθρὸς του! Καὶ μίπως τώρα, τούτην τὴ στιγμὴ, τὰ πλήθη τῶν χυδαίων δὲν μὲ μισοῦν, ἐπειδὴ πασχίζω πάντα νὰν τὰ ὑψώσω, νὰν τοὺς δόσω ἀθροπιὰ; Καὶ μίπως τοῦτα ὅλα σεῖς δὲν τὰ γνωρίζετε; Ὡ ἀνελικρινεῖς καὶ κίβδηλοι ἄνθρωποι! Ἀποθέσατε τὴν οἴησιν ὅπου σᾶς κάνει γελοῖους· παύσετε νὰ ἐπιβουλεύεσθε φήμες ἀνθρώπων ὁποῦ, τιμῶντες τὸν τόπον σας, τιμοῦν' ἐσᾶς τοὺς ἰδίους· πιάσετε ἔργον τιμιώτερον ἄλλο, καὶ προτιμήσετε νὰ μείνετε μᾶλλον ἄγνωστοι στὴν κοινωνίαν μας, παρὰ νὰ γίνετε γνωστοὶ ὡς ἐπιβουλευταὶ φημῶν, τὰς ὁποίας δὲν ἠμπορεῖτε νὰ σιμώσετε.

Ἐπαινῶ τὸν Θρασύδειλον Μομφερράτον ὅτι δὲν ἐδέχθηγε πρόκλησιν μονομαχίας.

Οὔτε τὸ σπαθί, οὔτε ἡ πιστόλα δείχνει ποῦ τὸ δίκιο, καὶ ποῦ τὸ ἄδικο.- Ἀλλὰ ἡ πρόκλησις τοῦ νὰ 'πῇ φανερὰ στὴν ἐφημερίδα του τὰ ὅσα κρυφᾶ σπερμολογεῖ κατὰ τῆς οἰκογενείας μου, δὲν εἶναι τοῦ αὐτοῦ εἶδους. Καὶ κάθε κρυφὸς δυσφημιστὴς εἶναι σὲ χρέος νὰ 'μιλῇ φανερᾶ, ὅταν προκαλεῖται, ἂν θέλῃ νὰ ἀποτινάξῃ ἀπάνουθ' ἐκεῖνον τὸ παρόσημον τῆς ἀτίμου σκοφαντίας. Ἀλλ' ὁ Θρασύδειλος Μομφερράτος δὲν ἐννοεῖ ἔτσι τὸ πρᾶμμα, καὶ προτιμᾷ ν' αὐτοβουβαθῇ αὐτός, παρὰ νὰν τότε βουβάνω ἐγώ.

ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΘΝΙΤΕΣ

Ζητήσετε τὴν «Ἐγερση» τῶν 12 Φεβρουαρίου 1894.

Ζητήσετε τὸ φύλλο ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον θέλει ἰδεῖτε τὴν ψυχὴν τῶν συνταχτῶν τῆς ὅλην ἀδειασμένην ἀπάνον μου· τὲς 'βρισιεὶς ὅσες ὑπάρχουνε στὴ γλῶσσα μας, ὅλες ὀπισσμένες⁴³ ἀπάνον σ' ἄνθρωπον εἰς τὸν ὁποῖον τὰ δημοκρατικὰ ἐκεῖνα 'μπαίγνια ἔπρεπε νὰ σεμνύνονται!

42. βάνομαι = προσπαθῶ.

43. ὀπίσσω = χύνω, σκορπίζω.

Ζητήσετε τὴν «Ἐγερσὴν» ὅπου σᾶς συσταίνω· ἐπειδὴ ἡ μόνη ἀνάγνωσί της, εἶναι ἀρκετὴ μου ἱκανοποίησις. Ὅσοι ἀκολουθήσετε μὲ προσοχὴν τὴν πορείαν της, θὰν εἴδετε βέβαια τοὺς γραφιάδες της ἐχθροὺς κάθε καλοῦ, κ' ἐχθροὺς ἀκολούθως τῶν χρηστῶν συμπολιτῶν τους.

Ἀποσιωπήσανε σκοπίμως τὴν εὐγνωμοσύνην ὅπου ἡ Κεφαλονιά χροστάει στὸν Μητροπολίτην της Γερμανόν⁴⁴ διὰ τὰ ὅσα δημόσια εὐεργετήματά του, κ' ἐροῖξανε πλαγίως μάλιστα μομφὴν ἀδρανεῖας καὶ ἀδιαφορίας εἰς αὐτόν! Ἐσυκοφαντήσανε τὸν ἐνεστῶτα Ἀρχιερεᾶ μας,⁴⁵ ὅστις μᾶς τιμᾷ διὰ τὰ πνευματικά καὶ ἠθικά του προσόντα, ἀποδίδοντές του χαμέρπειες! Ἀσχημίσανε τὴν ὑπόληψιν τοῦ Δρακοπούλου, τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου ποὺ ἐτίμα τὸν τόπο τους, ποὺ τὸ Ἔθνος μας ἐπόνεσε ἀποθαμένον, ποὺ ὁ Βασιλέας μας ὑπολίπτετο καὶ ἀγάπησε. Ἀνὰ τοὺς ἔμμενε ἄλλο, γὰρ τὴν ὥρα, παρὰ νὰ ἀτιμάσουν· κ' ἐμέ, ἐπειδὴ μὲ βλέπουνε φημιζόμενον εἰς τὸ Ἔθνος μας!

Μπαίγνια, δημοκρατόπαιγνια! ποὺ κάθεσθε στὸ διάβα καὶ βρίζετε τοὺς διαβάτες! πρέπει, πρέπει νὰ σᾶς δεῖξωμε στὸν κόσμον ὁποίους εἴσθε, ἔστω καὶ φαινόμενοι ὅτι σᾶς ὑβρίζουμε, ὅταν φωνάζωμε τὲς κακοήθειές σας.

Μοῦ λένε πὼς εἶναι ἀκριβὸς τὸ ἡμίφνυλλο τοῦ «Αὐχρουν» μου καὶ δὲν τὸ ἀγοράζουνε ὅλοι.

Μά, καλοὶ ἄνθρωποι, ἐδῶ δὲν πρόκειται νὰ φωνίσετε, γὰρ νὰ θέλετε νὰ φωνίσετε φθηνά. Ἐδῶ πρόκειται νὰ σ υ ν ε ι σ φ ῶ ρ ε τ ε καὶ σεῖς τὸν ὀβολόν σας, γὰρ νὰ πολεμηθῇ τὸ εἰδεχθὲς τέρας τῆς ἀναρχίας, ὅπου φοβερίζει νὰ μᾶς καταστρέψῃ.

Πρόκειται νὰ πληρώνεται ὁ τυπογράφος Ν. Κουρβισιάνος, μὲ τὸν ὁποῖον ἐγὼ ἐσυμφώνησα νὰ πληρώνεται ἀπὸ τὴν πώλησιν τοῦ δημοσιεύματος· μὲ τὸν ὅρον ὅτι, ἂν πιασθῇ περισσότερον ἀπὸ τὴν ἀπαίτησίν του, νὰ ἦναι ὑπὲρ αὐτοῦ· καὶ ἂν ὀλιγώτερο, νὰν τοῦ τ' ἀποσώνω⁴⁶ ἐγὼ ἀπὸ δικά μου.

Ἀπὸ τὸ «Νέον Πνεῦμα» εἰς Ἀθήνας 1 Φεβρουαρίου.

«Ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία ἀπώλεσε ἓνα τῶν τιμιωτέρων καὶ ἠθικωτέρων λειτουργῶν της, τὸν Νομόρχην Ἀττικῆς Γεράσιμον Δρακόπουλον».

44. στὸν Μητροπολίτην της Γερμανόν· εἶναι ὁ Γερμανὸς Καλλιγῆς, πρῶτην ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλληνίας.

45. τὸν ἐνεστῶτα Ἀρχιερεᾶ μας· εἶναι ὁ Γεράσιμος Δόριζας, γὰρ τὸν ὁποῖον βλ. Γεωργίου Ι. Κεββιχίδου, Γεράσιμος Δόριζας, ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλληνίας, Ἀθήναι 1969.

46. ἀποσώνω = συμπληρώνω.

Δίνει ἔπειτα ἓνα εἶδος ἐντίμον βιογραφίας του, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπο-
σπῶ τὸ ἀκόλουθον.

«*Ἡ Κρητικὴ ἐπανάστασις τῶν 1866, τὸν εὔρε Νομάρχην Κυκλάδων. Ἐπεισδιδόν τι συμβᾶν τότε, δίδει τὴν εἰκόνα τοῦ πατριωτικοῦ καὶ ὑπερη-
φάνου χαρακτήρος τοῦ Δρακοπούλου. Καταδιωγθεῖσα ἡ “Ἐνωσις” ἐκ
Κρήτης, ἔνθα ἀπεβίβαζε πολεμοφόδια, προσέφυγεν εἰς Σύρον. Ὁ Χόβαρτ
πασᾶς, ἀποκλείσας τότε τὴν νῆσον διὰ τοῦ στόλου του, ἀπήτησε παρὰ τοῦ
Δρακοπούλου τὴν παράδοσιν τῆς “Ἐνώσεως”. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνη-
σις, ἀπὸ σιδηρᾶς πιεζομένη ἀνάγκης, τὸν διέταξε νὰ τὴν παραδόσῃ. Ἀλλ’
ὁ Δρακόπουλος διατάξας νὰ ἀνεγκύσωσι τὴν “Ἐνωσιν” εἰς τὴν ξηράν,
ἔδειξεν ἀνδρικώτατον καὶ παράτολμον θάρρος· προκαλέσας δὲ τὴν ἐπέμ-
βασιν τῶν ξένων προξένων, ἔσωσε τὴν ἐθνικὴν ἀξιοπρέπειαν».⁴⁷*

Καὶ ἂν ἀπὸ τὸ νύχι φαίνεται ὁ λέων, ἰδὸν ὁ ἄνθρωπος τὸν ὁποῖον κατα-
φρονοῦν οἱ ἀνθρωπάκηδες τοῦ Δημοκρατικοῦ μας Συμβουλίου καὶ τὰ Δημο-
κρατόμπαιγνια τῆς «Ἐγέρσεως»!

Παρακαλούμεθα νὰ δημοσιεύσωμε τὸ ἀκόλουθον.

Ἐκ βάρους καρδίας ἐκφράζω τὰς εὐχαριστίας μου εἰς τὸν ὑπαστυνό-
μον κ. Κατσιμίδην, ὅτι διὰ τῆς δραστηριότητός του μοῦ εὔρηκε τὸ ὥρολό-
γιον ἀξίας 500 χρ. φρ., τὸ ὁποῖον ἀπὸ ἄγνωστον χέρι μοῦ ἀπεσπᾶσθη ἀπὸ
τὴν τσέπην τὴν 22 τοῦ μηνὸς τὴν 10 π.μ. εἰς τὸ Πταισματοδικεῖον, ὅπου
ἤμην ἀνάμεσα εἰς πολλὸν πλῆθος. Ἐὰν δὲν ἦτο ἡ Στρατιωτικὴ Ἀστυνομία,
Κύριος οἶδε πόσον καιρὸν θὰ ἐπαιδευόμην ματαίως διὰ νὰ τὸ εὔρω.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Χ. ΓΑΡΜΠΗΣ

Ὁ ὑπεύθυνος συντάκτης
ΑΝΔ. ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ

Ὁ Λύχνος

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ
ΚΑΙ ΟΥΣΙΩΔΩΣ ΑΝΤΑΝΑΡΧΙΚΗ

ΚΕΦΑΛΗΝΙΑ 7 Μαρτίου 1894. Ἀριθ. 50.

Ἰδὸν ποὺ καὶ σήμερα βγαίνει τὸ 4ον, ἂν δὲν σφάλλω, φύλλο τῆς «Ἐγέρ-
σεως», μετὰ τὸν καταποντισμὸν τῶν ἀχρειοτήτων του ἐναντίον μου· ἀλλ’
οὐδὲ σήμερα τολμοῦνε τ’ ἀνθρωπάκια τοῦτα, στατικῶς τῶν τόσο καταναγ-

47. Τὸ ἴδιο περιστατικὸν τὸ ἀναφέρει καὶ ὁ Ἡλίας Α. Τσιτσέλης στὴ βιογραφία
τοῦ Γεράσιμου Π. Δρακόπουλου, *Κεφαλληνικά Σύμμικτα*, τόμ. Α', 1904, σ. 137.

καστικῶν μου προκλήσεων,^{47α} ν' ἀνοίξουν τὸ βρομόστομά τους, τὸ ὁποῖον ἤθελε τοὺς κλείσω, μὲ τὸ στούπωμα⁴⁸ τῆς πραγματικότητος.

Φανερόν ἀκόμη ὅτι καὶ ὁ κ. Πανᾶς τοὺς ἀρνεῖται νὰ ἑξακολουθήσῃ περαιτέρω τὴν σύνταξιν τῶν ἀτιμασιῶν τους κατὰ τῶν ἐντίμων οἰκογενειῶν τοῦ τόπου. Μὰ τόσο μόνον, κ. Πανᾶ, δὲ δικάει.⁴⁹ Παραίτησε ἐξολοκλήρου τὴ σύνταξιν μιᾶς ἐφημερίδος, ἡ κακοήθεια τῆς ὁποίας εἶναι ἤδη ἀνυπόφορη, καθὼς βλέπεις, εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὁλοθύει, ἀπ' ὅλα τὰ μέρη, μέσασθε καὶ ἐξῴθε ἀπὸ τὸν τόπο, σᾶς ἐπιστρέφουν τὰ φύλλα σας ἀπαράδεχτα. Παραίτησέ τα τὰ ὑπαίγνια τοῦτα εἰς τὴν ἀτομικὴν τους ἱκανότητα, γιὰ νὰν τὰ βλέπομε γραφιάδες Ἐξοφλήσεων Λογαριασμοῦ ν, καὶ Πυγολαμίδων.⁵⁰ καὶ σ' αὐτὰ τοῦτα οἱ ἔξω δημοκράτες νὰ βλέπουνε μ' ἐντροπὴν τους σὲ τί ὑπαίγνια εἶναι καταντημένους ὁ δημοκρατισμὸς εἰς τὸν τόπο μας.

Δημοκρατόμπαιγνια τσῆ Κεφαλονιάς, ἂν τόσο ἐπιθυμεῖτε νὰ μὴν ἦσθε κατώτεροι ἀπὸ τοὺς ἄλλους συντοπίτες σας· ἂν τόσο φλέγεσθε ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία ν' ἀκουσθῆτε καὶ σεῖς στὸν κόσμον, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖτε· ἀλλὰ νὰ πασχίσετε νὰ κάμετε τὸν ἑαυτὸν σας καλῆτερον, ὥστε νὰ ἐξισώνεσθε μὲ τοὺς καλῆτερούς σας· καὶ ὅχι νὰ πασχίζετε διὰ τῆς ἀτιμάσεως νὰ καταβιβάζετε τοὺς καλῆτερούς σας, διὰ νὰν τοὺς φθάνετε.

Ἀλλὰ ὁ ἕνας τρόπος σᾶς εἶναι εὐκόλος· ἐνῶ ὁ ἄλλος σᾶς εἶναι ἀδύνατος.

“ΜΗΝ ΚΑΤΑΔΕΧΕΣΑΙ”

Τὸ συνηθισμένο μὴν κατὰ δέχεται, ποὺ μοῦ ἐπώθηκε⁵¹ πάντα, κάθε ποὺ ἐβάλλθηκα νὰ παύσω τὴ θρασύτητα χυδαίων ἀντιπάλων εἰς τὸ Ἀργυστόλι, μοῦ λέγεται σήμερον ποὺ τιμωρῶ τὴ θρασύτητα τῶν «Ἐγέρτων».

Μά, καλοὶ ἄνθρωποι, ἂν μοῦ τὸ λέτε γι' ἀρέσκημα, σᾶς εὐχαριστῶ ἐξ ὅλης καρδίας μου· ἀλλ' ἂν τὸ λέτε μὲ τὴν ἀλήθεια ὅτι δὲν πρέπει νὰ καταδέχωμαι, σφάλλετε, φίλτατοί μου Κύριοι. — Ποτὲ νὰ μὴν καταφρονεῖτε, ποτὲ νὰ μὴν ἀψηφάτε τὰ μικρά· ἐπειδὴ τὰ μικρά, ἀψηφόμενα, γέρονται μεγάλα.

47α. στατικῶς τῶν... προκλήσεων = παρὰ τίς προκλήσεις (μου).

48. στούπωμα, τὸ = ἀποτύπωση.

49. δικάει = ἀρκεῖ· ὁ Στυλιανὸς Ἀλεξίου, «Ἀπόκοπος», περ. *Κρητικὰ Χρονικά*, τόμ. 17 (1963), σ. 239, τὸ γράφει μὲ οἱ κατὰ τὸν Γ. Ν. Χατζιδάκι, *Μεσαιωνικά καὶ Νέα Ἑλληνικά*, τόμ. Α', 1905, σ. 158 (ἀπὸ τὸ «διοικῶ»).

50. Πυγολαμπίδες, οἱ μονόφυλλο ἢ φυλλάδιο ἢ ἄρθρο, προφανῶς ὑβριστικὸ γιὰ τὸ Λασκαράτο· δὲν τὸ βρῆκα πούθενά.

51. ἐπώθηκε = εἰπώθηκε.

Οἱ Ἑγέρτες μας λέγονται δημοκρατικοί· ἀλλά, ἡ κακόγνωμη ἐκείνη τριανδρία, κρύπτει ἀναρχικὲς ἐπιθυμίες. Φίλοι τοῦ κακοῦ, ἐπιδιώκουν τὴν ἀναρχίαν, καὶ τὴν ἀποσύνθεσιν τῆς κοινωνίας. Μὴν ξεγνοιάσετε ὅτι τάχα οἱ καθιζοῦνται τοῦτοι τῆς ἀναρχίας εἶναι, καὶ γιὰ τὸν ἀριθμὸν τους, καὶ γιὰ τὴν ἀθροσιά τους, εὐκαταφρόνητοι. *Cattiva erba, cresce presto*.⁵² Παραβλέψτε τους, καὶ θέλ' ἰδεῖτε τί γέγοννται. Ὅταν αἰσθανθεῖτε τὴ δυναμίτιδά τους ἀποκάτον στὰ σπῆτια σας, τότε θέλει ἔθυμθητε τὰ λόγια μου· μὰ τότε θέλει εἶναι λόγια ἑρασμένα, χωρὶς ν' ἀφήσαν ὠφέλειαν.

Ἡ τάση τῶν ἀνθρώπων τούτων εἶναι καὶ πάρα φανερόη. Χτυποῦν, λασπόνουνε, τὲς κορυφὲς τῆς κοινωνίας· ἢ ὅποῖες τοὺς δείχνουν ὑποχειροῦς, καὶ προσιμῶννε τὴν χυδαῖκὴν ἰσότητά, μέσα στὴν ὁποία κρύβουν τὸ τίποτέ τους. Οἱ δύο ἔντιμοι Ἀρχιερεῖς ὅπου τώρα ὕστερα ἀξιωθήκαμε νὰ λάβωμε, Γερμανὸς καὶ Γεράσιμος, ἐμισθηθήκανε ἀπὸ αὐτούς, κ' ἐστροχθήκανε⁵³ καὶ οἱ δύο, ἐπειδὴ καὶ οἱ δύο, ἄξιοι τιμῆς ἀνθρώποι. Ὁ Δρακόπουλος, ὅστις ἐτίμα τὴν Κεφαλονιά, ἀσχημύθηκε ἀπὸ αὐτοὺς γιὰ τοῦτο ὥς καὶ ἀποθαμένος! Ὁ Λασκαράτος, τὸν ὅποιον (ὡς εἰπωθῇ γιὰ πίκρα τους) ἡ Κεφαλονιά θὰ ἔμπορῇ μὲν ἡμέρα νὰ δείξῃ καὶ στοὺς ἀπογόνους, λούεται ἀπὸ αὐτοὺς γιὰ τοῦτο, μὲ τρεῖς μεγάλες στῆλες ἐφημερίδος ἀπὸ καθαρὲς βρισιὲς καὶ ἀτιμασίαις. — Τί ἄλλο τώρα προσμένετε; Τὴν δυναμίτιδα; Τὴ λαβαίνετε, ἂν δὲν τὴν προλάβετε, ἂν ἀποκοιμηθῇτε ἀπάνον στὴν ἰδέα τῆς μηδαμινότητος τῶν ἀφανῶν τούτων ἐχθρῶν τῆς κοινωνίας μας.

Οἱ τρεῖς τοῦτοι ἀνθρώποι εἶναι ἐπίφοβοι, ἐπειδὴ φλέγονται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία τοῦ νὰ ἀκουσθῇ τ' ὄνομά τους· καὶ μὴν ἡμπορῶντες ν' ἀκουσθοῦνε ἐπὶ καλοῦ, εὐχαριστοῦνται ν' ἀκουσθοῦνε κ' ἐπὶ κακοῦ.⁵⁴ Σὰς προλέγω τὴν δυναμίτιδά τους, καὶ σεῖς κάμετε ὅπως θέλετε.

Νὰ παύσῃ ἡ «Ἑγερση». Οἱ Ἑγέρτες εἶναι ἐχθροὶ τῆς κοινωνίας μας, καὶ ἐχθροὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Νὰ παύσῃ ἡ «Ἑγερσή» τους. Ἐξακολουθεῖτε νὰν τοὺς ἐπιστρέφετε τὰ φύλλα τους ὥς ἀπαράδεχτα. Νὰ περιορισθοῦνε στὸ μόνο κόμμα τους τὸ ἀναρχικό· τὸ κόμμα τῆς Μάυρης Μοίρας,⁵⁵ νὰ σὺνδανλίζονται ἀνάμεσόν τους, ἕως ὅτου καὶ ἡ Ἀστυνομία νὰ βάλῃ τὸ

52. *Cattiva erba, cresce presto* (ἰταλικὴ παροιμία) = τὸ κακὸ (τὸ βλαβερὸ) χορτάρι μεγαλώνει γρήγορα.

53. *στροχῶν* (γρ. *σπρώχνω*) = τσιμπῶ, δαγκώνω, κεντρίζω (κυρίως γιὰ σφήκες, μέλισσες κτλ.).

54. ἐπὶ καλοῦ· ἐπὶ κακοῦ = γιὰ καλόν· γιὰ κακόν.

55. τὸ κόμμα τῆς Μάυρης Μοίρας· ἔτσι ὀνομαζόταν τὸ κόμμα τῶν Βινερατικῶν

χέρι της ἀπάνου τους, νὰν τοὺς κουβαλῇ στὴν Καμπάνα.⁵⁶ Εἶναι ἄνθρωποι ποὺ δὲν ἀξίζουνε εὐγενικὴ μεταχείριση.

Ὅποιος θέλει νὰ μάθῃ ὅποιοι εἶναι τοῦτοι ποὺ μὲ τὴ δημοσιογραφικὴ τους ἰκανότητα ἐπιχειρήσανε νὰ ῥίξουν ὅλες τὲς κορυφές τῆς κοινωνίας, καὶ νὰ στηθοῦν ἐκεῖνοι στὸν τόπο τους· ὅποιος θέλει νὰ μάθῃ ὅποιοι εἶναι τοῦτοι οἱ αὐτονομιζόμενοι Χαλικάντσαροι⁵⁷ τοῦ Δημοκρατισμοῦ φοβεροὶ Δημοκράτες (κατ' ἄλλους δημοκρατόμπαιγνια) νὰ πάσῃ νὰ διαβάσῃ τὰ γραφόμενά τους. Γιὰ τὴν ὥρα, ἔχουμε δύο, τὴν Ἐξόφληση Λογαροισμοῦ καὶ τὴν Πυγολαμπίδα. Τὰ δύο τοῦτα συγγράμματα τὸς σᾶς τὰ συσταίνω, ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων. Εἰς αὐτὰ θέλει ἰδεῖτε ὁλόγυμνην τὴν ἐλεεινότητά τους! — Καὶ ὁμως οἱ ἐλεεινοὶ τοῦτοι ἔχουνε μεγάλην ἰδέαν τοῦ ἑαυτοῦ τους! — «Εὐτυχεῖς ἄνθρωποι!» ἤθελε 'πεῖτε. — Ναί, εὐτυχεῖς πραγματικῶς πρέπει νά'ναι τοῦτοι. Ἀλλὰ οἱ εὐτυχεῖς τοῦτοι οἰηματίες δὲν κάθονται ἡσυχοὶ καὶ ἐνοχλοῦν τὴν κοινωνίαν, κάνοντες δουλειά τους τὴ δυσφήμιση τῶν ἐντιμωτέρων προσώπων καὶ οἰκογενειῶν τῆς κοινωνίας μας. Πρέπει ὅθεν, πρέπει νὰ παύσῃ τὸ δημόσιο τοῦτο σκάνδαλο. Πρέπει νὰ χτυπηθοῦνε δυνατὰ καὶ νὰ βαλθοῦνε στὴ θέση τους οἱ μωροὶ καὶ κακόβουλοι τοῦτοι οἰηματίες, οἱ ἀποφασισμένοι φημοθῆρες, γιὰ ὅσο καὶ ἂν στοιχίξῃ ἡ ἐπιδιωκόμενη φήμη τους.

Θεὲ ὕψιστε! Φώτισε τ' Ἀγγλικά βαπόρια⁵⁸ νὰ φύγουν ἐδῶθε, καὶ νὰ μὴν 'ξανάβρουν τὸ δρόμο τους νὰ 'ξανάλθουν· ἂν τοῖν ἀλάχιστον δὲν φέρουνε μαζύ τους καὶ τὸ πρὸς τὸ ζῆν τους. — Ἡ Κεφαλονιά εἶναι φύσει ξηρότοπος, τόπος ἄχαρος, πεινασμένος, ἐπειδὴ ἐλλιπὴς ἀπὸ κάθε χρειῶδες γιὰ τὴ ζωή. — Ἄν εἰς τὴν τόση στενοχωρία μας, ἔρχονται καὶ τ' Ἀγγλικά νὰ μᾶς ἀσκηκόνουνε⁵⁹ καὶ ἐκεῖνο τὸ 'λίγο ποὺ μᾶς εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ τὴν ὑπαρξη..., Θεὲ τῶν ἀπάντων, 'σπλαγχνίσου μας!

Ὁ ὑπεύθυνος συντάκτης

ΑΝΔ. ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ

στὴν Κεφαλονιά στὸ τέλος τοῦ περασμένου αἰώνα· ἐβγαζαν καὶ ἐφημερίδα Ἡ Μανίρα Μοῖρα (ἔχω δύο φύλλα τῆς).

56. Καμπάνα, ἡ συνοικία στὸ Ἀργοστόλι, ὅπου ὑπῆρχε ἕνα ρολόι ποὺ ἐσήμαινε τὲς ὥρες· ἐκεῖ τότε βρισκόταν ἡ Ἀστυνομία.

57. Χαλικάντσαροι, οἱ = Καλικάντζαροι.

58. τ' Ἀγγλικά βαπόρια· μοῖρα τοῦ Ἀγγλικοῦ Στόλου ἐπισκεπτόταν κάθε χρόνο τὴν Κεφαλονιά, στὸν Κόλοπο Λιβαδίου (αὐτὸ ἕως τὸ Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο) καὶ τότε... ἐξαφανίζονταν τὰ τρόφιμα ἀπὸ τὴν ἀγορὰ τοῦ Ἀργοστολίου!

59. ἀσκηκόνω (γρ. ἀσκηκῶνω) = παίρνω.

Ὁ Λύχνος

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ
ΚΑΙ ΟΥΣΙΩΔΩΣ ΑΝΤΑΝΑΡΧΙΚΗ

ΚΕΦΑΛΗΝΙΑ 5 Ἰανουαρίου 1896. Ἀριθ. 51.

Καϋμένη Μακράκη! Δὲν σ' ἐδίκαε νὰ μείνης ὁποῖος ἔγινες τοὺς ἀπερασμένους χρόνους, γελοῖος ἀπέναντι τῶν νοημόνων, ἀλλὰ ἐπιθύμησες τώρα καὶ μισητὸς νὰ γένης εἰς τοὺς σημερινούς ἀνθρώπους, ψευδόμενος, ὑβρίζων, καὶ συκοφαντῶν ἀποθαμένον Ἱεροδόχην, ὅστις δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἀποκριθῇ τὰ ἄτιμα ψεύδη σου; Μά,

Ἕλα, καϋμένη, στὴν Κεφαλονιά νὰ ἰδῇς τὸ «Λόγο» σου παρασημομένον μὲ παρὰσημα ἄ μ ε λ έ τ η τ α, καὶ κρεμασμένον εἰς τὴν κεντρικώτερην λεωφόρον τοῦ Ἀργοστολίου.

Ἕλα νὰ ἰδῇς τὰ Δημόσια Οὐρητήριά μας στολισμένα μὲ τὸ ὄνομά σου ... πρὸς τ ι μ ῆ ν σ ο υ βέβαια.⁶⁰

Ἕλα φέρε τὰ μοῦτρα σου, νὰ λάβουν κ' ἐκεῖνα τὸ μερτικό τους...⁶¹

Ἕλα τώρα ποῦναι ἀκόμη καρναβάλι, νὰ σὲ καθίσωμε σὲ μία καθή-

60. Σχετικὰ μὲ τὸ γεγονός αὐτὸ ὁ Μακράκης ἔγραψε στὸ Λόγο του, ἀριθ. 1145, 10 Φεβρουαρίου 1896, σ. 4, στὰ «Διάφορα», τὰ ἐξῆς: Ἐν Ἀργοστολίῳ σταυροφορίαν ἤγειραν κατὰ τοῦ «Λόγου» δι' ὅσα ἔγραφε πιστῶς καὶ ἀληθῶς περὶ τοῦ ἀποβιώσαντος Μ. Γερμανοῦ Καλλιγᾶ οἱ θιασῶται αὐτοῦ, ἀσχημίσαντες δὲ φύλλον τοῦ «Λόγου» εἰσοχολόγησαν ἀποδοκιμάζοντες, ἀνέγραψαν δὲ εἰς ἀσχίμους τόπους τὸ ὄνομα τοῦ συντάκτου τοῦ «Λόγου» εἰς ἐκδήλωσιν τῆς παραφύρου ὁργῆς των. Ὁ δὲ ἄθροισκος Λασκαράτος ἐξέδωκε καὶ παρὰρτημα καθ' ἡμῶν ἄξιον τῆς φήμης του ἀυστολῶς ὑβρίζων ἡμᾶς. Ἀλλ' οὕτω καὶ τὰ δαιμόνια ἐφρούαττον ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ τοῦ Ἱησοῦ! Σάλος δαιμονιώδης! Ἀλλ' ὁ «Λόγος» οὐδὲν πλέον ἔγραψεν εἰμὴ ὅσα ἔγραφε ζῶντος τοῦ Γερμανοῦ, καὶ δὲν ἐπωφελήθη τοῦ θανάτου του ἵνα τὸν δυσφημήσῃ. Τῷ ἔγραψε μάλιστα καὶ ὀλιγώτερα ὧν ἔγραψεν εἰς διόρθωσίν του ὅτε ἔζη. Ἀλλ' οἱ συμπερονοτολόγοι δὲν κρίνουσιν ἐν ἀληθείᾳ ἀλλὰ κατὰ τὸ συμφέρον των καὶ τὸ πάθος των. Ἄς μάθωσιν ὅμως ὅτι πρὸς κέντρα λακτίζουσι, διότι τὴν ἀλήθειαν πολεμοῦσι καὶ μετὰ τοῦ ἀθρήσκου καὶ τῆς θρησκείας μας πολεμίου Α. Λασκαράτου συντεταγμένοι, καὶ ἃς αἰσχνυθῶσι διότι ἡ ἀλήθεια μᾶλλον τιμᾶται μωρῶς προσβαλλομένη καὶ θριαμβεύει τῶν ὑβριστῶν της.

Τὰ ἐν Ἀργοστολίῳ καθ' ἡμῶν ὑπὸ εὐαριθμῶν τινῶν οἰκοσίων τοῦ ἀποβιώσαντος Μ. Γερμανοῦ διαπραχθέντα ἐξήγειραν τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ σεβ. ἀρχιεπισκόπου Γερασίμου, ὅστις δι' ἐγγράφου τὸν ἀπήτησε παρὰ τῆς Ἀστυνομίας τὴν ἀπάλειψιν τοῦ ὀνόματός ἡμῶν ἀπὸ τόπων ἀσχημῶν, καὶ ἐξεφράσθη ἐπὶ τῷ ἀκούσματι ὅτι ὁ «Λόγος» περιέχει ὕβρεις κατὰ τοῦ ἀποθανόντος ὅτι οὐδαμῶς περιέχει ὕβρεις, τούναντίον δὲ ὅσα περὶ Γερμανοῦ ἔγραψεν εἶναι ἀληθῆ, διότι τοιοῦτος ἦτο ὁ ἀποθανὼν Μητροπολίτης κ.λπ.

61. τὸ μερτικό τους = τὸ μερίδιό τους.

κλα,⁶² καὶ νὰ σὲ γυρίσωμε νὰ σὲ ἰδῇ ὁ τόπος. Νὰ ἰδῇ ὁ τόπος τὸν σιδηρό-
μουτρον ἐξυβριστὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου ποὺ ἐτίμησε τὴν πατρίδα τον Κε-
φαληρίαν μὲ τὸν ἄμεμπτον χαραχτήρα του, μὲ τὲς κοινωνικὲς καὶ θρη-
σκευτικὲς του ἀρετὲς, ποὺ τὴν ὠφέλησε μὲ φιλόανθρωπες ἀγαθοεργίες του·
ποὺ ἔξακουσμένος πλέον, καὶ γνωστός εἰς τὴν Γενικὴν Κυβέρνησιν τῆς
Ἑλλάδος, ἐκράχθηκε στὰς Ἀθήνας νὰ τιμήσῃ, καὶ νὰ ὠφελήσῃ τὸ Ἔθνος
ὅλον. Ὡς πραγματικῶς τὸ ἐτίμησε καὶ τὸ ὠφέλησε.

Καὺμένε Μακράκη! Ἐκάμαμε δύναμη στὸν ἑαυτό μας κ' ἐδιαβάσαμε
τὲς συχαντερεὲς αἰσχροτήτες σου, ἀποδομένες ὅλες εἰς τὸν σεβαστὸν καὶ
ἀγαπητὸν ἐκείνον Ἱεράρχην μας· ἐθανμάσαμε τὴν ἀναίδειάν σου· καὶ
ἐπονέσαμε τὴν γενέτειρά σου γῆν, γιὰ τὸν παλιν-ἀνθρωπον ὁποῦ ἔβγαλε
μέσαθὲ της.

Τόσο μόνον εἰς ἀπόκρισιν τοῦ «βορομό-λογοῦ σου».⁶³ Καὶ γιὰ σὲ με-
γάλη τιμὴ ἢ ἀπόκρισὶς μας.

«Πρὸς τὸν φιλόσοφον τῶν ἡμερῶν μας,
φιλόσοφον νέον καὶ πρωτότυπον,
οὐ ὅμοιος οὐκ ἔστι ἐν πάσῃ τῇ Γῇ».

Ἰδὲ Κήρυγμα 18 Δεκεμβρίου 1886

Μακράκη μου, σοῦ εὐχομαι κορόνα
Σοφοῦ, αἵρεσιάρχον διδασκάλου.
Καὶ νὰ ὑψωθῇ εἰς τιμὴν σου μία κολόνα,
Νὰ λέῃ — Τοῦ φιλοσόφου τοῦ μεγάλου,
Οὐ ὅμοιος οὐκ ἔστι στὸν αἰῶνα,
Σῆμα τοῦτο ἀμίμητον ἐγκεφάλου».·
Καὶ ὁλόγυρά σου ν᾿αῖχῃς λεγεῶνα
Ἀκόλουθους, περσσότερους ἀπὸ ἄλλου.
Μὰ τοῦτα νὰν τὰ βλέπῃς στὸ ὄνειρό σου·
Καὶ τὴν αὐγὴ νὰ ᾿βρίσκῃς ᾿ξυπνητῆρι
Τὸ Λιάολ' ὀρθόνε στὸ προσκέφαλό σου,
Μ' ἓνα γεμάτο θάλασσα γλυστήρι.⁶⁴
Νὰ σοῦ τὰ ᾿βγάνῃ μέσα ὁχ τ' ἄντερό σου,
Μπομπονιέρες γιὰ κάθε ἀκόλουθό σου.

62. καθήκλα, ἡ = κηρέκλα.

63. τοῦ βορομό-λογοῦ-σου· εἶναι ὁ Λόγος τοῦ Μακράκη.

64. γλυστήρι, τὸ = κλύσμα.

Ἡ περίστασις τούτη, τοῦ ἀπαισίου Μακράκη, μὲ φέρει νὰ μιλήσω καὶ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν μας ἐν γένει.

Ὅλοι, ὅσοι νοήμονες, γνωρίζουμε ὅτι, ἡ Ἐκκλησία μας διοικούμενη ἕως τώρα ἀπὸ Ἱεράρχας γεροντίδια, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γεροντίδια ἀμόρφωτα, ἐξέπεσε ἀπὸ τὸ χριστιανικὸ τῆς ὕψους, κατατημένη Σεβαστή Συνηθεία καὶ τίποτε περισσότερον· ἐπεὶ δὲν εἶχε πλέον ἐπιρροὴν ἐπάνω εἰς τὰ ἥθη τῆς κοινωνίας.

Μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἡ Ἐκκλησία ἠμπόρεσε νὰ ἔλθῃ ἕως εἰς ἡμᾶς. Τώρα ὁμως βρίσκει τὲς κοινωνίες πολὺ περισσότερον ἀνεπτυγμένες· καὶ δὲν θέλει μπόρῃ νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ ὑπάρξῃ ἀνάμεσό μας καθὼς ἔκαμε ἕως τώρα, Σεβαστὸ τίποτε. Ἡ Ἐκκλησία ὅθεν ἔχει χρεια ἀναμορφώσεως. Ἐχει χρεια νὰν τῆς γένοννε πνευματικὲς ἔγχεσες καθαροῦ χριστιανικοῦ πνεύματος. Μά, διὰ τοῦτο, τὰ Ἰθύντορες-γραῖδια πρέπει νὰ λείπουν· τὸν τόπον τους νὰν τὸν πάρουνε ἄνθρωποι τῶν ὁποίων τὸ πνεῦμα νὰ ἀναπτύχθῃ, ὅχι πλέον στὲς γελοῖες πρόληψες τῆς ἀνθρωπομόρφου ὕλης, ἀλλὰ εἰς τὸ ἀληθὲς πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς τὲς ἠθικοκοινωνικὰς χρεῖες τῶν ἀνθρώπων.

Ἀνθρωποι τοιοῦτοι εἶναι βέβαια λίγοι· μὰ εἶναι καὶ θέλ' εἶναι μάλιστα καὶ μεταξὺ τοῦ κληρὸν, καὶ τῶν ἀρχιερέων τῶν ιδίων. Ζητήσετε τε τους, καὶ τοὺς εὐρίσκετε.

Ἀν χρειασθῇ, ἔξαναρχόμεθα εἰς τὸ προκείμενον τοῦτο.

Ο ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Ὑπὲρ τοῦ ΜΑΚΡΑΚΗ

Εἶπε ὁ Διάλογος μιὰ φορὰ

Τοῦ Θεοῦ, ποῦχε προθέσει⁶⁵

Τὸ Μακράκη ν' ἀφορέσῃ,

«Τί θὰ κάμῃς, Ὡσανά!

Μοῦ καρφόνεις τὴν δρά!

Ποιὸς πονλιό⁶⁶ θέλει μπόρῃ

Στὴν Ἑλλάδα νὰ εἰσχωρέσῃ

Νὰ στρεβλώσῃ τὰ μυαλά;

Ὁ Μακράκης εἶν' παιδί μου,

65. ποῦχε προθέσει = ποὺ εἶχε πρόθεσις.

66. πονλιό, ἐπίρ. = πλέον.

*Καὶ μ' ἐκεῖνον ἐγὼ ζῶ·
Ναί, ποὺ νᾶχη τὴν εὐχή μου,
Ἐπὸ αὐτόνε ἀκαρτεῶ.
Καὶ ὅλη ἡ Κόλαση ἐνωμένη
Τὸ Μαζράκη σοῦ συσταίνει.*

*Ὁ ὑπεύθυνος συντάκτης
ΑΝΔ. ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ*

Ἐδῶ τελειώνει ἡ μελέτη μου γιὰ τὰ τέσσερα τελευταῖα τεύχη τοῦ *Λύχνου* (1894, 1896). Ἀκολουθοῦν ὅμως καὶ ἄλλες ἀρχεϊακὲς ἐρευνες γιὰ τὸν Ἀνδρέα Λασκαράτο.

ΓΙΩΡΓΟΣ Γ. ΑΛΙΣΑΝΔΡΑΤΟΣ